

2 травня 2025 р.

Касаційний господарський суд
у складі Верховного Суду

Справа № 922/4206/24

Колегія Малашенкова Т.М. (головуюча),
суддів: Бенедисюк І.М.,
Ємець А.А.

Щодо справи № 922/4206/24 за позовом компанії Axis Industries (Литовська Республіка) до Комунального підприємства "Харківські теплові мережі", за участі третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача, — Міністерства розвитку громад та територій України, про стягнення заборгованості, відсотків, трьох відсотків річних, інфляційних втрат та збитків.

Шановна Тетяно Михайлівно,

Громадська організація "Українська Арбітражна Асоціація" (далі – "**Українська Арбітражна Асоціація**" або "**УАА**")¹ висловлює свою повагу та звертається до Вас з приводу такого.

Українська Арбітражна Асоціація є єдиною в Україні професійною громадською організацією, яка об'єднує українських та іноземних фахівців та вчених у сфері міжнародного арбітражу. Відповідно до положень свого Статуту, затвердженого установчими зборами Протоколом № 4 від 20 грудня 2016 року, метою діяльності Української Арбітражної Асоціації є, зокрема, сприяння створенню позитивного іміджу України як місця арбітражу для вирішення комерційних спорів шляхом розвитку взаємовигідного співробітництва фахівців України та інших країн у галузі арбітражу, а також вдосконалення та популяризація арбітражу в Україні. Основними завданнями діяльності Української Арбітражної Асоціації, серед іншого, є сприяння в розробці державної політики щодо арбітражу та проведення досліджень практики застосування законодавства України в галузі арбітражу.

Підстави для звернення

Під час дослідження актуальної судової практики українських судів у сфері міжнародного арбітражу нам стало відомо, що у провадженні Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (далі – "**Суд**") перебуває справа № 922/4206/24 (далі – "**Справа**") за позовом компанії Axis Industries (Литовська Республіка) до Комунального підприємства "Харківські теплові мережі", за участі третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача — Міністерства розвитку громад та територій України, із вимогами про стягнення заборгованості, відсотків, трьох відсотків річних, інфляційних втрат та збитків за Контрактом № UDHEEP-KHTM-ICB-17 "Встановлення теплових лічильників та іншого механічного та електричного обладнання в теплових пунктах житлових будинків" (далі – "**Контракт**") та Остаточної угоди про припинення дії Контракту.

На нашу думку, у цій Справі підняті важливі питання, вирішення яких Судом має велике значення для розвитку арбітражу в Україні, сприйняття України як юрисдикції, дружньої до арбітражу, та про-арбітражної практики щодо наслідків укладання арбітражних угод відповідно до, серед іншого, Конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958

¹ Зареєстровано Головним управлінням юстиції в м. Києві, за Наказом від 3 вересня 2012 року, свідоцтво № 0124-2012 ГО.

року. У рамках цієї Справи у Суду буде змога надати роз'яснення щодо визнання та виконання арбітражної угоди (застереження) про ad hoc арбітраж.

З огляду на важливість питань, що розглядаються у цій Справі, а також на значення рішення Суду у цій Справі для подальшого формування судової практики за розгляду аналогічних ситуацій, ми вважаємо за доцільне надати Висновок незалежних спеціалістів (далі – "**Висновок**") та сподіваємось на його корисність для Суду. Подання незалежних висновків експертними групами чи окремими спеціалістами ("друзями суду", або латиною "*amici curiae*") є поширеною практикою як в судових системах іноземних країн, так і в міжнародному правосудді (наприклад, в Європейському судді з прав людини, міжнародних інвестиційних арбітражах).

Метою таких висновків, як влучно висловився англійський суддя лорд Салмон, є "*допомогти суду шляхом неупередженого висвітлення правових норм*". Для досягнення цієї мети, члени Робочої Групи УАА (див. перелік нижче) підготували Висновок, в якому викладено 1) аналіз застосовних, на нашу думку, положень законодавства, 2) наявної на даний момент практики українських судів, 3) а також міжнародні академічні та практичні підходи до вирішення аналогічних питань, яким Суд може надати оцінку на власний розсуд. У разі посилань у цьому Висновку на джерела іноземною мовою надається переклад відповідних уривків українською мовою. У разі необхідності ми готові надати повний текст джерел, на які посиляється Висновок, мовою оригіналу.

Ми цілком усвідомлюємо, що питання тлумачення та застосування норм українського законодавства, а також міжнародних договорів, стороною яких є Україна, у цій Справі є виключними повноваженнями Суду. У той же час ми сподіваємось, що неупереджений аналіз, наданий у цьому Висновку, стане Суду в нагоді при прийнятті рішення по даній Справі.

Незалежність та безсторонність авторів Висновку

Ні Українська Арбітражна Асоціація, ні юристи, що брали участь у підготовці Висновку (далі – "**Робоча Група УАА**"), не мають жодної зацікавленості у результаті цієї Справи. Зокрема, кожен з юристів, що брали участь у підготовці Висновку, підтвердив, що ані він/вона, ані юридична фірма, з якою він/вона пов'язаний/а, не представляє та не представляла сторін у даній Справі, та що сторони у даній Справі не є ані його/її клієнтами, ані клієнтами юридичної фірми, з якою він/вона пов'язаний/а.

Висновок підготовлений виключно з ініціативи Робочої Групи УАА. Робоча Група УАА не консультувалася та не обговорювала зміст цього Висновку ані зі сторонами Справи, ані з їх представниками та не вступала у будь-які контакти зі сторонами Справи чи їх представниками у зв'язку з підготовкою Висновку.

Ми щиро сподіваємся, що даний Висновок буде корисним для Суду.

З повагою,

Уваров Сергій Олександрович
Президент Української Арбітражної Асоціації
Голова Робочої Групи УАА

Додаток: Юридичний висновок незалежних спеціалістів

КАСАЦІЙНИЙ ГОСПОДАРСЬКИЙ СУД

(СПРАВА № 922/4206/24)

2 травня 2025 р.

СПРАВА ЗА ПОЗОВОМ AXIS INDUSTRIES ДО КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА
"ХАРКІВСЬКІ ТЕПЛОВІ МЕРЕЖІ" ПРО СТЯГНЕННЯ ЗАБОРГОВАНOSTІ, ВІДСОТКІВ,
ТРЬОХ ВІДСОТКІВ РІЧНИХ, ІНФЛЯЦІЙНИХ ВТРАТ ТА ЗБИТКІВ

ЮРИДИЧНИЙ ВИСНОВОК НЕЗАЛЕЖНИХ
СПЕЦІАЛІСТІВ

(*AMICUS CURIAE BRIEF*)

УКРАЇНСЬКА АРБИТРАЖНА АСОЦІАЦІЯ

ЗМІСТ

I. НЕЗАЛЕЖНІ СПЕЦІАЛІСТИ (AMICI CURIAE), ЯКІ ПІДГОТУВАЛИ ЦЕЙ ЮРИДИЧНИЙ ВИСНОВОК.....	3
II. ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	4
III. ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ ТА ПИТАННЯ, ЩОДО ЯКИХ НАДАЄТЬСЯ ЮРИДИЧНИЙ ВИСНОВОК.....	8
IV. АНАЛІЗ.....	9
A. ТИПИ АРБІТРАЖУ: AD HOC ТА ІНСТИТУЦІЙНИЙ АРБІТРАЖ	9
a. Загальна характеристика інституційного арбітражу та арбітражу ad hoc	9
b. Дійсність арбітражної угоди про розгляд спорів ad hoc арбітражем.....	10
<i>i. Дійсність арбітражної угоди ad hoc за Нью-Йоркською конвенцією.....</i>	<i>11</i>
<i>ii. Дійсність арбітражної угоди ad hoc за Європейською конвенцією</i>	<i>13</i>
c. Виконуваність арбітражної угоди про розгляд спорів ad hoc арбітражем	17
<i>i. Виконання угоди про ad hoc арбітраж (без погодженого регламенту).....</i>	<i>17</i>
<i>ii. Виконання угоди про ad hoc арбітраж за Арбітражним регламентом ЮНСІТРАЛ</i>	<i>18</i>
<i>iii. Аналіз дійсності та виконаності арбітражного застереження в Контракті</i>	<i>20</i>
B. ПРАКТИКА СУДІВ ЩОДО ВИЗНАННЯ АРБІТРАЖНИХ УГОД ПРО AD HOC АРБІТРАЖ	23
a. Судова практика іноземних держав	23
<i>i. Велика Британія: справа Exmек Pharmaceuticals SAC v Alkem Laboratories Ltd (2015)</i>	<i>23</i>
<i>ii. США: справа Oriental Commercial & Shipping Co. v. Rosseel N.V. (1985).....</i>	<i>24</i>
<i>iii. США: справа Bauer International Corp. v. Etablissements Soules & Cie (1969)</i>	<i>25</i>
<i>iv. Італія: справа Della Sanara Kustvaart-Bevrachting & Overslagbedrijf BV v. Fallimento Cap. Giovanni Coppola S.r.l. (1990).....</i>	<i>25</i>
<i>v. США: справа Travelport Global Distribution Systems BV v. Bellview Airlines Ltd (2012)</i>	<i>26</i>
<i>vi. Гонконг: справа Lucky-Goldstar Int'l (HK) Ltd v. Ng Moo Kee Eng'g Ltd (1993).....</i>	<i>27</i>
<i>vii. Сінгапур: справа K.V.C. Rice Intertrade Co Ltd v Asian Mineral Resources Pte Ltd (2017)</i>	<i>28</i>
b. Практика судів України.....	29
<i>i. Визнання та виконання арбітражних угод про ad hoc арбітраж.....</i>	<i>29</i>
<i>ii. Визнання, виконання та скасування арбітражних рішень, винесених ad hoc арбітражем</i>	<i>32</i>
<i>iii. Аналіз судових рішень Верховного Суду, на які здійснено посилання в Постанові</i>	<i>35</i>
V. ВИСНОВКИ.....	37

I. НЕЗАЛЕЖНІ СПЕЦІАЛІСТИ (AMICI CURIAE), ЯКІ ПІДГОТУВАЛИ ЦЕЙ ЮРИДИЧНИЙ ВИСНОВОК

Цей юридичний висновок підготовлений Робочою Групою УАА у такому складі:

1. Сергій Уваров, партнер INTEGRITES (Київ, Україна), Президент УАА, Голова Робочої Групи;
2. Кристина Хріпкова, радниця INTEGRITES (Київ, Україна);
3. Ольга Костишина, радниця LCF (Київ, Україна);
4. Роман Процишин, радник Ілляшев та Партнери (Київ, Україна);
5. Катерина Солодовник, юристка Ілляшев та Партнери (Київ, Україна);
6. Сергій Ярошенко, партнер BOULDERS (Київ, Україна);
7. Надія Яшан, юристка BOULDERS (Лондон, Сполучене Королівство);
8. Валерія Лада, адвокатка (Київ, Україна), Amicus Curiae Officer УАА.

* * *

II. ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ, УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО, ТА АРБІТРАЖНІ РЕГЛАМЕНТИ

1. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень від 1958 року.
2. Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж 1961 року.
3. Господарський процесуальний кодекс України № 1798-XII від 6 листопада 1991 року.
4. Закон України "Про міжнародний комерційний арбітраж" № 4002-XII від 24 лютого 1994 року.
5. Арбітражний регламент, розроблений Комісією ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ). Доступ за посиланням:
<https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/contractualtexts/arbitration>.

ПРАКТИКА СУДІВ УКРАЇНИ ТА ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Практика судів України

6. Постанова Північно-західного апеляційного господарського суду у м. Рівне від 25 січня 2023 року у справі № 924/497/22. Доступ за посиланням:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108602088>.
7. Рішення Господарського суду Хмельницької області від 28 листопада 2022 року у справі № 924/497/22. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107631014>
8. Постанова Верховного Суду від 3 травня 2023 року у справі № 924/497/22. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110742775>.
9. Ухвала Господарського суду Хмельницької області від 12 квітня 2021 року у справі № 924/1253/20. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96207616>
10. Постанова Північно-західного апеляційного господарського суду від 02 червня 2021 у справі № 924/1253/20. Доступ за посиланням:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97729384>
11. Постанова Верховного Суду від 04 серпня 2021 року у справі № 924/1253/20. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98812439>.
12. Ухвала Господарського суду Хмельницької області від 12 квітня 2021 року у справі № 924/1253/20. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96207616>;
13. Постанова Північно-західного апеляційного господарського суду від 02 червня 2021 у справі № 924/1253/20. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97729384>;
14. Постанова Верховного Суду від 04 серпня 2021 року у справі № 924/1253/20. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98812439>.
15. Ухвала Київського апеляційного суду від 19 серпня 2024 року у справі № 824/79/24. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121445972>.

16. Ухвала Київського апеляційного суду від 24 липня 2023 року у справі № 824/55/23. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112616361>.
17. Постанова Верховного Суду від 21 грудня 2023 року у справі № 824/55/23. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115860450>.
18. Ухвала Київського апеляційного суду від 14 вересня 2023 року у справі № 824/107/23. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113492234>.
19. Ухвала Київського апеляційного суду від 16 лютого 2024 року у справі № 824/157/23. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117045235>.
20. Постанова Верховного Суду від 18 грудня 2024 року у справі № 824/107/23. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123949060>.
21. Ухвала Верховного Суду від 19 лютого 2025 року у справі № 824/107/23. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125435099>.
22. Ухвала Київського апеляційного суду від 31 жовтня 2022 року у справі № 824/83/22. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107204768>.
23. Постанова Верховного Суду від 12 січня 2023 року у справі № 824/83/22. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108627770>.
24. Постанова Східного апеляційного господарського суду від 20 лютого 2025 року у справі № 922/4206/24. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125459979>.
25. Постанова Верховного Суду від 12 травня 2021 року у справі № 911/1110/20. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96907093>.

Судова практика іноземних держав

26. Oriental Commercial and Shipping v. ROSSEEL, NV, 609 F. Supp. 75 (S.D.N.Y. 1985). Доступ за посиланням: <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/609/75/1886750/>.
27. Bauer Int'l Corp. v. Etablissements Soules & Cie., 303 N.Y.S.2d 884 (N.Y. 1969). Доступ до судового рішення на платформі vLex: <https://case-law.vlex.com/vid/bauer-intern-corp-v-886614002>.
28. Exmek Pharmaceuticals SAC v Alkem Laboratories Ltd [2015] EWHC 3158 (Comm). Доступ за посиланням: <https://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2015/3158.html>.
29. Lucky-Goldstar International (H.K.) Ltd v. Ng Moo Kee Engineering Ltd [1993] 1 HKC 404. Доступ за посиланням: <https://www.hklii.hk/en/cases/hkcfi/1993/14>.
30. K.V.C. Rice Intertrade Co Ltd v Asian Mineral Resources Pte Ltd [2017] SGHC 32. Доступ за посиланням: https://www.elitigation.sg/gd/s/2017_SGHC_32.
31. Travelport Global Distribution Systems B.V. v. Bellview Airlines Limited, District Court, Southern District of New York, United States of America, 10 September 2012, 12 Civ. 3483(DLC). Доступ до судового рішення на платформі JusMundi: <https://jusmundi.com>.

32. Della Sanara Kustvaart – Bevrachting & Overslagbedrijf BV v. Fallimento Cap. Giovanni Coppola srl, Corte di Appello [Апеляційний суд], Генуя, 3 лютого 1990. Огляд рішення опублікований у Щорічнику Комерційного Арбітражу ICCA (Міжнародна рада з комерційного арбітражу), 1992 – Том XVII, Kluwer Law International, с. 542 - 544. Доступ можливий на платформі Wolters Kluwer Arbitration.

МАТЕРІАЛИ ЮНСІТРАЛ, РЕКОМЕНДАЦІЇ, КЕРІВНИЦТВА, КОМЕНТАРІ ТА АКАДЕМІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Матеріали ЮНСІТРАЛ

33. Типовий закон про міжнародний комерційний арбітраж, розроблений Комісією ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) 1985 року. Доступ за посиланням: https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/modellaw/commercial_arbitration.

Рекомендації та Керівництва

34. **Керівництво Секретаріату ЮНСІТРАЛ щодо Конвенції щодо визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (Нью-Йорк, 1958)** [UNCITRAL Secretariat Guide on the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958)] Доступно за посиланням: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/2016_guide_on_the_convention.pdf.
35. **Керівництво Міжнародної ради з комерційного арбітражу (ICCA) щодо тлумачення Нью-Йоркської конвенції 1958 року: Посібник для суддів. (2011).** [ICCA's Guide to the Interpretation of the 1958 New York Convention: A Handbook for Judges. (2011).] Доступно за посиланням: <https://www.arbitration-icca.org/iccas-guide-interpretation-1958-new-york-convention>.
36. **Рекомендації Міжнародної Асоціації юристів зі складання міжнародних арбітражних застережень (2010)** [IBA Guidelines for Drafting International Arbitration Clauses (2010)]. Доступно тут: <https://prod-bo.ibanet.org/MediaHandler?id=4FE32AFF-FB3D-48D7-8A0E-4DC559883FDC>.

Коментарі та академічні дослідження

37. **Борн, Г. (2021). Міжнародний арбітраж та угоди про вибір форуму: складання та виконання** [Born, G. (2021). *International Arbitration and Forum Selection Agreements, Drafting and Enforcing*. Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer Law International].
38. **Борн, Г. (2021). Міжнародний арбітраж: право та практика** [Born, G. (2021). *International Arbitration: Law and Practice*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands, Kluwer Law International B.V.].
39. **Борн, Г. (2021). Міжнародний комерційний арбітраж. Том I: Арбітражні угоди** [Born, G. (2021). *International Commercial Arbitration. Volume I, International Arbitration Agreements*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands, Kluwer Law International].

40. **Біндер, П. (2019). Міжнародний комерційний арбітраж та медіація у юрисдикціях, що використовують Типовий закон ЮНСІТРАЛ** [Binder, P. (2019). International commercial arbitration and mediation in UNCITRAL Model. Law jurisdictions. Alphen aan den Rijn, The Netherlands, Kluwer Law International].
41. **Вольф, Р. (Ред.). (2019). Нью-Йоркська конвенція: постатейний коментар** [Wolff, R. (Ed.). (2019). *New York Convention: Article-by-Article Commentary*. München: Bloomsbury Publishing Plc].
42. **Гірсбергер, Д., & Возер, Н. (2021). Міжнародний арбітраж: порівняльні та швейцарські перспективи (Четверте видання)** [Girsberger, D., & Voser, N. (2021). *International Arbitration: Comparative and Swiss Perspectives (Fourth Edition)*. Schulthess Juristische Medien AG].
43. **Цайлер, Г., & Сіві, А. (2019). Європейська конвенція про міжнародний комерційний арбітраж: коментар** [Zeiler, G., & Siwy, A. (2019). *The European Convention on International Commercial Arbitration: A Commentary*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands, Wolters Kluwer].
44. **Хольцман, Х. М., та ін. (2015). Посібник до поправок 2006 року до Типового закону ЮНСІТРАЛ про міжнародний комерційний арбітраж: законодавча історія та коментарі** [Holtzmann, H. M., et al. (2015). *A Guide to the 2006 Amendments to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands, Wolters Kluwer, Law & Business].
45. **Бантекас, І. та ін. (2020). Типовий закон ЮНСІТРАЛ про міжнародний арбітраж: Коментар** [Bantekas, I., et al. (2020). *The UNCITRAL Model Law on International Arbitration: A Commentary*. Cambridge University Press].
46. **Блекебі, Н., та ін. (2022). Редферн і Хантер про міжнародний арбітраж** [Blackaby, N., et al. (2022). *Redfern and Hunter on International Arbitration*. Oxford, United Kingdom, Oxford University Press].
47. **Кронке, Х., та ін. (2024). Визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: глобальний коментар до Нью-Йоркської конвенції** [Kronke, H., et al. (2024). *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention*. Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer Law International].
48. **White & Case. (2021). Поточні варіанти та майбутні адаптації** [White & Case. (2021). *Current Choices and Future Adaptations*.]. Доступно за посиланням: <https://www.whitecase.com/insight-our-thinking/current-choices-and-future-adaptations>.

* * *

ІІІ. ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ ТА ПИТАННЯ, ЩОДО ЯКИХ НАДАЄТЬСЯ ЮРИДИЧНИЙ ВИСНОВОК

Фактичні обставини

1. Як було зазначено вище, жоден з членів Робочої Групи УАА не брав участі у розгляді цієї Справи у будь-якому статусі. Члени Робочої Групи УАА також не ознайомилися із матеріалами цієї Справи. Усі наведені далі обставини відображають інформацію, отриману членами Робочої Групи УАА із Єдиного державного реєстру судових рішень.
2. Ухвалою Господарського суду Харківської області від 16 січня 2025 року у справі № 922/4206/24 (далі – "**Ухвала**") задоволено заяву Комунального підприємства "Харківські теплові мережі" (далі – "**Відповідач**" або КП "**Харківські Теплові Мережі**") та залишено без розгляду позов компанії Axis Industries (Литовська Республіка) (далі – "**Позивач**" або "**AXIS**") на підставі пункту 7 частини 1 статті 226 Господарського процесуального кодексу України (далі – **ГПК України**).
3. Суд першої інстанції дійшов висновку, що наявні підстави для залишення позову без розгляду, оскільки спір між Позивачем та Відповідачем стосується Контракту, який містить арбітражне застереження про передачу спорів на розгляд арбітражу за Арбітражним регламентом ЮНСІТРАЛ, і від Відповідача надійшли заперечення щодо розгляду спору господарським судом до подання першої заяви щодо суті спору.
4. Постановою Східного апеляційного господарського суду від 20 лютого 2025 року (далі – "**Постанова**") скасовано Ухвалу та передано справу № 922/4206/24 на розгляд Господарського суду Харківської області.
5. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що незазначення назви арбітражної установи в арбітражному застереженні є істотним дефектом, який унеможливило його виконання, а тому відсутні підстави для залишення позову без розгляду.
6. Ухвалою Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 07 квітня 2025 року у справі № 922/4206/24 відкрито касаційне провадження за касаційною скаргою КП "Харківські теплові мережі" на Постанову, призначено розгляд касаційної скарги на 06 травня 2025 року."

Питання, щодо якого надається Висновок

7. Беручи до уваги викладене вище розуміння фактичних обставин, у цьому висновку Робоча Група хотіла би проаналізувати наступне питання:

Чи є дійсним та виконуваним арбітражне застереження, за яким сторони передали спір на вирішення міжнародного арбітражу без зазначення арбітражної установи для адміністрування такого спору?

*** * ***

IV. АНАЛІЗ

A. ТИПИ АРБІТРАЖУ: AD HOC ТА ІНСТИТУЦІЙНИЙ АРБІТРАЖ

1. Розглядаючи правове питання щодо дійсності та виконуваності арбітражної угоди, в якій не зазначено арбітражну установу, Робоча Група вважає за необхідне спочатку дослідити роль арбітражних установ у процесі арбітражного розгляду. Зокрема, аналізу підлягають різновиди арбітражу — адміністрований та не адміністрований арбітраж — а також механізми їх функціонування на практиці. Крім того, важливо розглянути правові засади визнання арбітражних угод, що передбачають вирішення міжнародного спору без сприяння арбітражної установи.

a. Загальна характеристика інституційного арбітражу та арбітражу ad hoc

2. У теорії та на практиці виділяють дві основні форми арбітражу: інституційний (адміністрований) та ad hoc (неадміністрований). Вибір між цими формами арбітражу є одним із ключових питань, яке сторони повинні вирішити на початковому етапі розробки арбітражної угоди². Загалом, сторони мають вирішити, чи віддають перевагу розгляду спору за сприянням арбітражної установи відповідно до її регламенту, або ж автономному арбітражному процесу, що проводиться без участі арбітражної установи, де правила встановлюються безпосередньо учасниками спору.
3. Інституційний арбітраж — це арбітражний процес, який здійснюється відповідно до регламенту конкретної арбітражної установи, що виконує функцію адміністрування арбітражного розгляду³.
4. Існує значна кількість організацій, що надають послуги з адміністрування арбітражних справ. Серед найбільш авторитетних на міжнародному рівні можна виокремити Міжнародну торгову палату (ICC), Сінгапурський міжнародний арбітражний центр (SIAC), Американську арбітражну асоціацію (AAA) разом із її Міжнародним центром з вирішення спорів (ICDR), Лондонський міжнародний арбітражний суд (LCIA)⁴.
5. Арбітражні інституції розробляють та публікують процесуальні правила арбітражного розгляду (регламенти), які сторони можуть обрати для розгляду свого спору та таким чином інкорпорувати їх у арбітражну угоду. Сторони тим самим погоджуються, що така установа здійснюватиме адміністрування арбітражу за відповідну винагороду.
6. При цьому, є фундаментальним те, що арбітражні установи не здійснюють розгляд та вирішення спору між сторонами⁵. Розгляд спору — це виключна компетенція арбітражного трибуналу (арбітрів). Функція арбітражної установи полягає у забезпеченні належної організації арбітражного процесу та сприянні ефективному розгляду спору трибуналом шляхом виконання адміністративних, наглядових та логістичних обов'язків. При цьому, обсяг тих чи інших повноважень залежить від положень відповідного регламенту і може значно варіюватися.
7. Адміністрування арбітражу арбітражною установою зазвичай охоплює: (a) призначення арбітрів (у разі нездатності сторін досягти домовленості); (b) вирішення питання щодо

² Рекомендації Міжнародної Асоціації юристів зі складання міжнародних арбітражних застережень (2010).

³ Борн, Г. (2021). Міжнародний арбітраж та угоди про вибір форуму: складання та виконання, с. 42.

⁴ Борн, Г. (2021). Міжнародний арбітраж: право та практика, с. 28.

⁵ Там само.

відводу та призначення нових арбітрів; (с) *prima facie* перевірку наявності арбітражної угоди; (d) встановлення розміру гонорару арбітрів; (е) іноді перегляд арбітражних рішень, щоб знизити ризик їх невиконання⁶.

8. На відміну від інституційного арбітражу, *ad hoc* арбітраж здійснюється без сприяння чи нагляду з боку арбітражної установи, а також без застосування інституційних арбітражних правил, підпорядковуючись виключно домовленості сторін та, за відсутності такої, застосовному законодавству про арбітраж, яке містить основоположні правила процесу⁷.
9. Сторони самостійно визначають правила арбітражного процесу або інкорпорують вже встановлений набір процесуальних правил для *ad hoc* арбітражу, зокрема Арбітражний регламент, розроблений Комісією Організації Об'єднаних Націй з права міжнародної торгівлі (далі – **Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ**).
10. Навіть якщо арбітражна угода не містить детальних положень щодо арбітражного процесу, сторони можуть зазвичай керуватися нормами національного арбітражного законодавства, а після формування трибуналу — покладатися на його вказівки. Вони також мають право звертатися до державних судів або інших уповноважених органів для отримання сприяння в арбітражному розгляді, зокрема у питанні формування трибуналу. Окрім цього, сторони можуть співпрацювати у процесуальних питаннях та досягати домовленостей щодо окремих аспектів арбітражного провадження вже після виникнення спору.
11. Остання статистика свідчить, що *ad hoc* арбітраж залишається популярним вибором способу вирішення спорів завдяки високій процесуальній гнучкості та автономності; зокрема, *ad hoc* арбітраж за Арбітражним регламентом ЮНСІТРАЛ є одним із найбільш поширених режимів *ad hoc* арбітражу⁸. Більше того, існують галузі, в яких вибір *ad hoc* арбітражу традиційно переважає, зокрема у сфері страхування⁹. Попри це, на практиці інституційний арбітраж часто обирається як альтернатива *ad hoc* арбітражу з огляду на його більшу передбачуваність, стабільність та інституційну експертизу¹⁰.
12. Таким чином, арбітражна установа не є обов'язковим елементом міжнародного арбітражного процесу, оскільки вона не здійснює розгляд спору. Якщо сторони обрали її послуги, її роль обмежується виконанням допоміжних функцій, спрямованих на підтримку сторін і арбітражного трибуналу з метою забезпечення ефективного провадження.

в. Дійсність арбітражної угоди про розгляд спорів *ad hoc* арбітражем

13. Відповідно до Нью-Йоркської конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 року (далі – **Нью-Йоркська конвенція**), Європейської конвенції про міжнародний комерційний арбітраж (далі – **Європейська конвенція**) та

⁶ Борн, Г. (2021). Міжнародний арбітраж та угоди про вибір форуму, с. 42; Борн, Г. (2021). Міжнародний арбітраж: право та практика, с. 28.

⁷ Борн, Г. (2021). Міжнародний арбітраж: право та практика, с. 28-29

⁸ White & Case. (2021). Поточні варіанти та майбутні адаптації. Доступно за посиланням: <https://www.whitecase.com/insight-our-thinking/current-choices-and-future-adaptations>.

⁹ Борн, Г. (2021). Міжнародний комерційний арбітраж. Том I: Арбітражні угоди, с. 829-830

¹⁰ Борн, Г. (2021). Міжнародний арбітраж та угоди про вибір форуму, с. 42

більшості національних законодавств про арбітраж, арбітражні угоди щодо розгляду спорів у ad hoc арбітражі є дійсними та підлягають примусовому виконанню.

14. У переважній більшості правових систем у світі, зокрема й в Україні, немає вимоги щодо обов'язкового включення інституційних арбітражних правил або назви арбітражної установи до арбітражної угоди, за винятком єдиного відомого випадку — законодавства КНР¹¹.
15. Робоча Група відповідно проведе детальний аналіз питання дійсності ad hoc арбітражних угод відповідно до положень Нью-Йоркської конвенції, Європейської конвенції та національного законодавства про міжнародний комерційний арбітраж.

i. Дійсність арбітражної угоди ad hoc за Нью-Йоркською конвенцією

16. Нью-Йоркська конвенція, яка налічує 173 держави-учасниці, зокрема Україну, відіграє центральну роль у глобальному регулюванні міжнародного комерційного арбітражу¹².
17. Нью-Йоркська конвенція покладає на держави-учасниці два фундаментальні обов'язки:
 - Визнання та виконання арбітражних угод (стаття II);
 - Визнання та виконання арбітражних рішень (стаття III).
18. Стаття I Нью-Йоркської Конвенції визначає сферу її застосування, встановлюючи наступне:

"Стаття I

1. Ця Конвенція застосовується до визнання та приведення до виконання арбітражних рішень, винесених на території держави іншої, ніж держава, де запитується визнання та приведення до виконання таких рішень, у спорах, сторонами в яких можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Вона застосовується також до арбітражних рішень, які не вважаються внутрішніми рішеннями в тій державі, де запитується їх визнання та приведення до виконання.

2. Термін "арбітражні рішення" включає не тільки арбітражні рішення, винесені арбітрами, призначеними у кожній окремій справі, але також і арбітражні рішення, винесені постійними арбітражними органами, до яких сторони звернулися."

19. Вказана стаття прямо врегульовує сферу охоплення у відношенні арбітражних рішень. Так, Нью-Йоркська конвенція застосовується до будь-яких (1) іноземних арбітражних рішень та (2) арбітражних рішень, що не вважаються внутрішніми у державі, де запитується їх визнання або виконання.
20. Враховуючи визначення терміну "арбітражні рішення" у статті I(2) Нью-Йоркської конвенції, не залишається жодних сумнівів, що як рішення, ухвалені в рамках ad hoc арбітражу, так і рішення інституційного арбітражу підпадають під сферу її дії. Ця позиція

¹¹ Борн, Г. (2021). Міжнародний комерційний арбітраж (Том I), с. 829-830

¹² Біндер, П. (2019). Міжнародний комерційний арбітраж та медіація у юрисдикціях, що використовують Типовий закон ЮНСІТРАЛ, с. 99.

також одностайно підтверджується у провідних коментарях до Нью-Йоркської конвенції та доктринальних джерелах¹³.

21. Варто зазначити, що стаття I(2) Нью-Йоркської конвенції підкреслює, що її дія поширюється, серед іншого, на арбітражні рішення, ухвалені постійними арбітражними органами. Іншими словами, застосування Конвенції до ad hoc арбітражу розглядалось як самоочевидне¹⁴.
22. Стаття I Нью-Йоркської конвенції не містить прямих вказівок щодо її застосування до арбітражних угод, що, ймовірно, пояснюється тим, що їхнє регулювання (стаття II) було додане в останній момент¹⁵. Водночас як у теорії, так і на практиці загальновизнано, що Нью-Йоркська конвенція застосовується за аналогією до всіх арбітражних угод, які можуть призвести до арбітражного рішення, що підлягає визнанню та виконанню відповідно до її положень. Це охоплює іноземні арбітражні рішення або ті, які не належать до категорії "внутрішніх", незалежно від того, чи були вони винесені в рамках ad hoc або інституційного арбітражу¹⁶.
23. Таким чином, арбітражні угоди, що передбачають ad hoc або інституційний арбітраж з місцем провадження в іноземній державі, беззаперечно підпадають під сферу дії Нью-Йоркської конвенції. В такому випадку, національні суди держав-учасниць Нью-Йоркської конвенції зобов'язані застосовувати положення Статті II Нью-Йоркської конвенції щодо визнання та виконання арбітражних угод.
24. Враховуючи, що Нью-Йоркська конвенція прямо охоплює ad hoc арбітражні угоди та ad hoc арбітражні рішення, закономірно, що вона не висуває таких вимог до арбітражної угоди, як обов'язкове зазначення арбітражної інституції або арбітражного регламенту інституції.
25. Так, Стаття II Нью-Йоркської конвенції встановлює обов'язок та умови за яких держава-учасниця має визнати та виконати арбітражну угоду:

"Стаття II

1. Кожна Договірна Держава визнає письмову угоду, за якою сторони зобов'язуються передавати до арбітражу всі або будь-які спори, які виникли або можуть виникнути між ними в зв'язку з будь-яким конкретним договірним чи іншим правовідношенням, об'єкт якого може бути предметом арбітражного розгляду. [...]

3. Суд Договірної Держави, якщо до нього надходить позов з питання, щодо якого сторони уклали угоду, передбачену цією статтею, повинен, на прохання однієї з сторін, направити сторони до арбітражу, якщо не знайде, що згадана угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана."

¹³ Вольф, Р. (Ред.). (2019). Нью-Йоркська конвенція: постатейний коментар; Стаття I: [Сфера Застосування], с. 25–82; Гірсбергер, Д., & Возер, Н. (2021). Міжнародний арбітраж: порівняльні та швейцарські перспективи, с. 525.

¹⁴ Вольф, Р. (Ред.). (2019). Нью-Йоркська конвенція: постатейний коментар; Стаття I: [Сфера Застосування], с. 25–82.

¹⁵ Керівництво Секретаріату ЮНСІТРАЛ щодо Конвенції щодо визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (Нью-Йорк, 1958), с. 7.

¹⁶ Вольф, Р. (2019). Нью-Йоркська конвенція: постатейний коментар; Стаття I: [Сфера Застосування], с. 25–82; Керівництво Міжнародної ради з комерційного арбітражу (ICCA) щодо тлумачення Нью-Йоркської конвенції 1958 року: Посібник для суддів. (2011), с. 23-24.

26. Як вбачається з тексту статті II Нью-Йоркської конвенції, вона встановлює мінімальні вимоги до арбітражної угоди (застереження). Її основною вимогою є наявність письмової угоди між сторонами про передання спорів на арбітражний розгляд, як уже виниклих, так і тих, що можуть виникнути в майбутньому, у межах конкретних правовідносин, незалежно від їхнього договірної чи позадоговірної характеру. Задоволення цих вимог підтверджує наявність арбітражної угоди та зобов'язує суд направити сторони до арбітражу, якщо тільки не буде встановлено її недійсність, втрату чинності або неможливість виконання.
27. Таким чином, стаття II Нью-Йоркської конвенції зобов'язує договірні держави визнавати письмові угоди про передання спорів в арбітраж та забезпечувати їх виконання, спрямовуючи сторони до арбітражного розгляду. Арбітражна угода може передбачати як *ad hoc* арбітраж, так і інституційний арбітраж, оскільки стаття II не встановлює жодних обмежень щодо форми арбітражу. Відповідно, така угода про передачу спору на розгляд *ad hoc* арбітражу є дійсною та підлягає визнанню та виконанню.

ii. Дійсність арбітражної угоди *ad hoc* за Європейською конвенцією

28. Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж (Женева, 21 квітня 1961 року), яка на сьогодні ратифікована 32 державами-учасниками (в тому числі, серед них Україна), покликана сприяти розвитку торгівлі шляхом уніфікації правил проведення міжнародного комерційного арбітражного провадження.
29. Європейська конвенція застосовується до арбітражних угод, укладених між особами, які мають місцезнаходження або проживання на території держави-учасника, з метою вирішення зовнішньоторговельних спорів шляхом арбітражу, а також арбітражних процесів, що ґрунтуються на зазначених угодах (стаття I).
30. Предметом регулювання Європейської конвенції, як і Нью-Йоркської конвенції, є міжнародний арбітраж, проте загалом їх сфери дії відрізняються. На відміну від Нью-Йоркської конвенції, яка охоплює лише визнання та виконання арбітражної угоди та арбітражного рішення, Європейська конвенція регулює ширший спектр питань, охоплюючи ключові аспекти арбітражного процесу. Більшість положень цих конвенцій не дублюють одна одну, а доповнюють і є взаємопов'язаними¹⁷. Європейська конвенція була розроблена з урахуванням вже затвердженої Нью-Йоркської конвенції, про що прямо зазначено в її преамбулі.
31. Відповідно до статті I(2)(b) Європейської конвенції термін "арбітраж" означає "*вирішення спорів як арбітрами, призначеними для кожної окремої справи (арбітраж *ad hoc*), так і постійними арбітражними органами*". Це визначення чітко вказує і не залишає жодних сумнівів, що термін "арбітраж" охоплює як *ad hoc*, так і інституційні арбітражні процедури¹⁸. Більше того, Європейська конвенція:
- прямо підтверджує право сторін на передачу спору до *ad hoc* арбітражу та інституційного арбітражу (стаття IV),

¹⁷ Цайлер, Г., & Сіві, А. (2019). Європейська конвенція про міжнародний комерційний арбітраж: коментар, с. 51-52.

¹⁸ Там само, с. 42.

- визначає правила та резервний механізм формування арбітражного трибуналу у ad hoc арбітражі (стаття IV),
32. Конвенція закріплює автономію сторін на вибір типу арбітражу у статті IV(1) наступним чином:
- "Стаття IV - Здійснення арбітражного процесу*
- 1. Сторони арбітражної угоди можуть на власний розсуд передати спори:**
- а) на розгляд постійного арбітражного органу; у цьому випадку розгляд спорів здійснюватиметься відповідно до регламенту такого органу;*
- б) на розгляд у межах ad hoc арбітражного процесу; у цьому випадку сторони, зокрема, вільні:***
- (i) призначати арбітрів або визначати механізм їхнього призначення у разі виникнення спору;*
- (ii) визначати місце арбітражу;*
- (iii) встановлювати процедуру, якої повинні дотримуватися арбітри."*
33. Більше того, наступні положення Статті IV Європейської конвенції регулюють механізм формування трибуналу в ad hoc арбітражі у випадках, коли сторони не можуть досягти домовленості щодо цього, визначаючи, зокрема, компетентні органи для призначення арбітрів.
34. Таким чином, відповідно до Європейської конвенції ad hoc арбітраж є легітимною формою арбітражу, а арбітражні угоди про передачу спорів на розгляд ad hoc арбітражем є дійсними. Європейська конвенція у статті IV прямо закріплює право сторін обирати ad hoc арбітраж.

iii. Дійсність арбітражної угоди за ЗУ "Про міжнародний комерційний арбітраж"

35. Питання міжнародного арбітражу в Україні регулюється Законом України "Про міжнародний комерційний арбітраж" (далі – **ЗУ про МКА**), розробленим на основі Типового закону ЮНСІТРАЛ про міжнародний комерційний арбітраж 1985 року (далі – **Типовий Закон ЮНСІТРАЛ**).
36. Типовий Закон ЮНСІТРАЛ був розроблений у 1985 році з метою усунення значних розбіжностей у національних законодавствах щодо арбітражу. Його положення відображають міжнародний консенсус щодо ключових аспектів арбітражної практики. Основна мета Закону — допомогти державам реформувати та модернізувати арбітражний процес. Понад 110 країн розробили своє національне законодавство на основі Типового закону ЮНСІТРАЛ, і, незважаючи на зміни, запропоновані у 2006 році, більшість держав продовжують покладатися на законодавство, що відповідає редакції 1985 року¹⁹. Загалом, ЗУ про МКА можна розглядати як майже буквальне впровадження Типового Закону ЮНСІТРАЛ (1985), за винятком окремих відхилень.
37. ЗУ про МКА відповідно до статті 1 регулює питання міжнародного комерційного арбітражу, якщо його місце проведення знаходиться на території України. Водночас, при

¹⁹ Біндер П. (2019), Міжнародний комерційний арбітраж та медіація у юрисдикціях, що використовують Типовий закон ЮНСІТРАЛ, с. 13.

вирішенні питання щодо виконання арбітражної угоди, положення статті 8 Закону "Арбітражна угода та подання позову щодо суті спору в суді" застосовується також у випадках, коли місцем проведення міжнародного арбітражу є інша держава.

38. ЗУ про МКА у статті 2 визначає термін "арбітраж" наступним чином:

"арбітраж" - будь-який арбітраж (третейський суд) незалежно від того, чи утворюється він спеціально для розгляду окремої справи, чи здійснюється постійно діючою арбітражною установою, зокрема Міжнародним комерційним арбітражним судом або Морською арбітражною комісією при Торгово-промисловій палаті України (додатки № 1 і № 2 до цього Закону);"

39. Це визначення в основному відтворює положення статті 2 Типового Закону ЮНСІТРАЛ, де поняття арбітражу формулюється таким чином:

"арбітраж" означає будь-який арбітраж, незалежно від того, чи адмініструється він постійною арбітражною установою чи ні;"

40. Як видно, визначення арбітражу у статті 2 ЗУ про МКА доповнене посиланням на дві постійні арбітражні установи — Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України та Морську арбітражну комісію при Торгово-промисловій палаті України. Водночас, суть терміну "арбітраж" залишається незмінною — це будь-який арбітраж, незалежно від того, чи здійснюється його адміністрування арбітражною установою.
41. Провідні коментарі до Типового Закону ЮНСІТРАЛ підтверджують, що визначення терміну "арбітраж" у статті 2 слугує роз'ясненням того, що цей закон охоплює як ad hoc, так і інституційний арбітраж. При цьому, питання щодо регулювання обох форм арбітражу не викликало дискусій і не ставилося під сумнів серед розробників Типового Закону ЮНСІТРАЛ²⁰.
42. Крім того, частина 1 статті 7 ЗУ про МКА, яка дослівно дублює Типовий Закон ЮНСІТРАЛ (1986), містить визначення арбітражної угоди. Логічно, що це визначення не передбачає обов'язковості зазначення арбітражної установи або її регламенту в тексті такої угоди:

"Стаття 7. Визначення та форма арбітражної угоди

1. Арбітражна угода - це угода сторін про передачу до арбітражу всіх або певних спорів, які виникли або можуть виникнути між ними в зв'язку з будь-якими конкретними правовідносинами, незалежно від того, чи мають вони договірний характер чи ні. Арбітражна угода може бути укладена у вигляді арбітражного застереження в контракті або у вигляді окремої угоди.

2. Арбітражна угода укладається в письмовій формі. [...]"

43. Варто зазначити, що під час розробки стаття 7(1) Типового закону ЮНСІТРАЛ містила посилання на ad hoc та інституційний арбітраж. Однак у підсумку це положення було

²⁰ Хольцман, Х. М., та ін. (2015). Посібник до поправок 2006 року до Типового закону ЮНСІТРАЛ про міжнародний комерційний арбітраж: законодавча історія та коментарі, с. 151; Бантекас, І. та ін. (2020). Типовий закон ЮНСІТРАЛ про міжнародний арбітраж: Коментар, с. 25-37.

перенесено до статті 2 у визначення "арбітражу", оскільки, ймовірно, воно логічно стосується всього закону, а не лише арбітражної угоди²¹.

44. Робоча група зазначає, що лише одна відома країна, КНР, має законодавство, яке вимагає визначення арбітражної установи як обов'язкової умови дійсності арбітражної угоди, фактично не визнаючи *ad hoc* арбітраж²². Гарі Борн, провідний фахівець у сфері міжнародного арбітражу, характеризує цей підхід як ідіосинкратичний та такий, що суперечить Нью-Йоркській конвенції²³. Попри законодавчо негативний та звужений підхід до способів вирішення спорів в арбітражі, судова практика демонструє більш ліберальний підхід: Верховний народний суд КНР, тлумачачи зобов'язання країни за Нью-Йоркською конвенцією, зобов'язав нижчі суди не анулювати арбітражні угоди чи рішення, що передбачають *ad hoc* арбітраж²⁴.
45. Отже, з урахуванням визначення термінів "арбітраж" та "арбітражна угода" у ЗУ про МКА, впливає, що між сторонами існує арбітражна угода, якщо вони її уклали у письмовій формі та передали на розгляд арбітражу — незалежно від того, чи є він *ad hoc* чи інституційним — спори: (1) що виникли або можуть виникнути, (2) стосовно будь-яких конкретних правовідносин, та (3) незалежно від їхнього договірної чи позадоговірної характеру.
46. ЗУ про МКА не ставить вимоги до арбітражної угоди як то включення посилання на арбітражний регламент чи назву арбітражної установи, що у повному обсязі кореспондується з сферою охоплення Закону, а саме *ad hoc* та інституційного арбітражу. Таким чином, арбітражна угода про передачу спору на розгляд *ad hoc* арбітражу є дійсною.
47. В контексті викладеного важливо зазначити, що стаття 8 ЗУ про МКА встановлює обов'язок суду залишити позов без розгляду на користь міжнародного арбітражу:

"Стаття 8. Арбітражна угода та подання позову щодо суті спору в суді

1. Суд, до якого подано позов у питанні, що є предметом арбітражної угоди, повинен, якщо будь-яка із сторін попросить про це не пізніше подання своєї першої заяви щодо суті спору, залишити позов без розгляду і направити сторони до арбітражу, якщо не визнає, що ця арбітражна угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана."

48. Таким чином, відповідно до статті 8 ЗУ про МКА та з урахуванням визначення термінів "арбітраж" та "арбітражна угода", суд зобов'язаний передати спір на розгляд арбітражу — незалежно від того, чи є він *ad hoc* чи інституційним — за умови, що зацікавлена сторона своєчасно висуває таку вимогу, а арбітражна угода є чинною, не втратила юридичної сили та може бути виконана.

²¹ Хольцман, Х. (2015). Посібник до поправок 2006 року до Типового закону ЮНСІТРАЛ, с. 151

²² Бантекас, І. (2020). Типовий закон ЮНСІТРАЛ про міжнародний арбітраж: Коментар, с. 141-159.

²³ Борн, Г. (2021). Міжнародний комерційний арбітраж (Том I), с. 829-830

²⁴ Бантекас, І. (2020). Типовий закон ЮНСІТРАЛ про міжнародний арбітраж: Коментар, с. 141-159.

с. Виконуваність арбітражної угоди про розгляд спорів ad hoc арбітражем

49. Розглянувши питання дійсності арбітражної угоди про передачу спорів на розгляд ad hoc арбітражем, Робоча Група переходить до аналізу її виконуваності. Арбітражна угода ad hoc може містити різний обсяг погоджених умов щодо арбітражного процесу, що впливає на організацію арбітражного провадження.
50. Доцільно розглянути виконання таких угод у двох ключових сценаріях: (1) без включення до арбітражної угоди розробленого набору правил для ad hoc арбітражу, як-от Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ, так і (2) з включенням вказаного Регламенту.

і. Виконання угоди про ad hoc арбітраж (без погодженого регламенту)

51. Сторони мають свободу у встановленні процедури ad hoc арбітражу і включати в свої арбітражні угоди будь-які бажані умови з урахуванням імперативних норм, таких як принцип рівності сторін. Сторони можуть погодити такі умови як кількість арбітрів для вирішення спору, орган, уповноважений на призначення арбітрів та розгляд їх відводів, мову арбітражу, застосовне право тощо²⁵.
52. Якщо сторони вирішили самостійно погодити умови арбітражу та не включати набір розроблених правил (регламенту) для ad hoc арбітражу, наприклад Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ (який загалом передбачає механізми вирішення всіх процедурних питань), то мінімально рекомендованою умовою є погодження місця арбітражу, що забезпечить виконуваність арбітражної угоди²⁶. В такому випадку, за відсутності погоджених сторонами умов арбітражу, законодавство про арбітраж обраної країни місця арбітражу визначатиме базові правила арбітражного процесу та, найголовніше, передбачатиме механізм формування арбітражного трибуналу.
53. Як уже зазначалося, більшість країн світу, включаючи Україну, розробили своє законодавство на основі Типового закону ЮНСІТРАЛ, положення якого забезпечують виконання арбітражної угоди про ad hoc арбітраж. У будь-якій юрисдикції, що дотримується цього підходу, виконання такої угоди можливе завдяки законодавчому регулюванню.
54. Як приклад, можна розглянути виконання угоди про вирішення спорів в арбітражі з місцем арбітражу в місті Києві, за якою сторони не погодили інші правила арбітражного процесу. ЗУ про МКА підлягатиме застосуванню до такого арбітражного процесу, оскільки місце арбітражу знаходиться на території України (стаття 1 Закону).
55. ЗУ про МКА встановлює базові правила, що будуть регулювати процедуру арбітражу ad hoc, і забезпечать виконання арбітражної угоди, зокрема:
- визначення моменту початку арбітражного розгляду (стаття 21);
 - встановлення правил формування трибуналу, зокрема щодо кількості та процедури призначення арбітрів. Уповноваженим органом для призначення арбітрів та розгляду відводів є Президент Торгово-промислової палати України (статті 6, 10-15);

²⁵ Борн, Г. (2021). Міжнародний арбітраж: право та практика, с. 29.

²⁶ Блекеті, Н., та ін. (2022). Редферн і Хантер про міжнародний арбітраж, парагр. 2.78; Кронке, Х., та ін. (2024). Визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: глобальний коментар до Нью-Йоркської конвенції, с. 56.

- закріплення компетенції трибуналу на розгляд питань, пов'язаних зі своєю юрисдикцією (стаття 16);
- надання трибуналу права визначати правила процедури та вести арбітражний розгляд так, як він вважає належним (стаття 19);
- регулювання процедури винесення та прийняття рішень колегією арбітрів (стаття 29);
- визначення вимог до форми та змісту арбітражного рішення (стаття 31) тощо.

56. Таким чином, якщо сторони погоджують арбітраж з місцем проведення у місті Києві, то навіть за відсутності інших погоджених процедурних домовленостей, вони зможуть передати спір на вирішення арбітражу, сформувати трибунал, взяти участь у розгляді та отримати арбітражне рішення.
57. У міжнародній практиці такі лаконічні формулювання арбітражних угод, як *"Арбітраж – Гамбург, Німеччина"*, *"Арбітраж; якщо потрібно в Нью-Йорку"*, *"Арбітраж у Нью-Йорку"*²⁷, визнаються судами як дійсні та виконані.
58. Таким чином, сучасні проарбітражні національні закони про міжнародний арбітраж забезпечують необхідну підтримку процесу *ad hoc* арбітражу, що нівелює ризики труднощів у виконанні угоди про арбітраж *ad hoc*.

ii. Виконання угоди про *ad hoc* арбітраж за Арбітражним регламентом ЮНСІТРАЛ

59. Якщо сторони обирають *ad hoc* арбітраж, то найчастіше на основі Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ²⁸. Регламент ЮНСІТРАЛ забезпечує перевірену та надійну основу для арбітражного провадження, до якої трибунал і сторони можуть, за необхідності, додати інші положення²⁹. Слід зазначити, що Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ може застосовуватися не тільки в *ad hoc* арбітражах, а також в арбітражах під адмініструванням інституцій³⁰.
60. Перший Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ був оприлюднений у 1976 році та став основою для переглянутої версії — Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ 2010 року, який надалі зазнав змін у 2013 та 2021 роках³¹.
61. Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ у Додатку пропонує модельне арбітражне застереження для сторін, які хочуть обрати *ad hoc* арбітраж відповідно до цього регламенту:

"Будь-який спір, розбіжність або вимога, що виникають з цього договору або стосуються його порушення, припинення дії чи недійсності, підлягають вирішенню в арбітражі відповідно до Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ."

62. Окрім стандартного арбітражного застереження, сторонам рекомендується також погодити: компетентний орган для призначення та відводу арбітрів ("appointing authority",

²⁷ Борн, Г. (2021). Міжнародний комерційний арбітраж (Том I), с. 251 – 252, 829 – 830.

²⁸ Блекетті, Н. (2022). Редферн і Хантер про міжнародний арбітраж, парагр. 1.153

²⁹ Там само, парагр. 1.152

³⁰ Огляд Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ на веб-сайті ЮНСІТРАЛ:
<https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/contractualtexts/arbitration>

³¹ Там само.

призначаючий орган), визначити кількість арбітрів, місце та мову арбітражу. Водночас, така вказівка має рекомендаційний характер, оскільки навіть у разі невизначення сторонами цих аспектів Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ врегульовує відповідні питання, і це не створює перешкод для проведення арбітражного розгляду.

63. Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ охоплює усі ключові аспекти арбітражного процесу, включаючи, процедуру призначення арбітрів та порядок проведення арбітражного розгляду.
64. Якщо сторони не визначили компетентний орган для призначення арбітрів, він назначається відповідно до статті 6 Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ. Генеральний секретар Постійного третейського суду (РСА) в Гаазі, за запитом заінтересованої сторони, обирає призначаючий орган для справи, який у свою чергу призначає арбітра(-ів) до трибуналу. Такий механізм гарантує формування трибуналу, навіть у разі відсутності попереднього узгодження призначаючого органу сторонами.
65. Як і більшість інституційних арбітражних правил, Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ встановлює базову процесуальну основу для арбітражного розгляду, включаючи положення щодо³²:
- ініціювання арбітражу (статті 3 та 4),
 - відбору та відводу арбітрів (статті 7–16),
 - порядку проведення арбітражного розгляду (статті 17–32),
 - визначення застосовного права (стаття 35),
 - арбітражних рішень (статті 33–39),
 - витрат арбітражу (статті 40–43).
66. Навіть якщо арбітражна угода не містить прямих домовленостей щодо місця арбітражу, застосовного права, кількості арбітрів тощо, інкорпоруючи Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ, сторони погоджуються на порядок та механізми їх визначення відповідно до вказаних правил.
67. Наприклад, якщо сторони погодилися на арбітраж *ad hoc* із застосуванням Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ, останній прямо передбачає, що за відсутності угоди сторін місце арбітражу буде визначене арбітражним трибуналом (стаття 18). Дійсно, більшість арбітражів, які були ініційовані українськими інвесторами проти російської федерації, базуються на арбітражній угоді, яка не передбачає погодженого місця арбітражу, і в кожній конкретній справі саме арбітражні трибунали, сформовані для розгляду відповідних справ, визначали місце арбітражу з урахуванням всіх обставин зазначених справ.
68. Таким чином, Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ створює надійну правову основу для ефективного вирішення спорів у *ad hoc* арбітражі. Завдяки чітким процедурним механізмам, ці правила сприяють належному виконанню арбітражних угод.

³² Борн, Г. (2021). Міжнародний арбітраж: право та практика, с. 28

iii. Аналіз дійсності та виконуваності арбітражного застереження в Контракті

69. Нижче Робоча Група подає своє розуміння та аналіз арбітражного застереження, передбаченого в Контракті.
70. Між AXIS (Підрядник) та КП "Харківські теплові мережі" (Замовник) було укладено Контракт на встановлення теплових лічильників, а також іншого механічного та електричного обладнання в теплових пунктах житлових будинків.
71. Проєкт фінансувався за рахунок позики, наданої Світовим банком, і Контракт було розроблено відповідно до Стандартного тендерного документа Світового банку для закупівлі: проєктування, постачання та встановлення обладнання (квітень 2015 року)³³.
72. Контракт складається із Загальних умов (General Conditions) та Особливих умов (Particular Conditions)³⁴. Загальні умови містять стандартний набір положень, що регулюють правовідносини між сторонами, проте можуть бути змінені або доповнені в Особливих умовах, які мають переважну силу над Загальними умовами.
73. Робоча Група розуміє, що пункт 46.5 Загальних Умов Контракту містить стандартні умови щодо вирішення спорів між замовником та підрядником для такого типу контракту:

"46.5 Арбітраж

Якщо в Особливих Умовах не зазначено інакше, будь-який спір, який не було врегульовано мирним шляхом і щодо якого рішення Комісії з вирішення спорів (якщо таке є) не стало остаточним та обов'язковим до виконання, підлягає остаточному вирішенню в арбітражному суді. Якщо обидві сторони не домовляться про інакше, арбітражний розгляд проводиться таким чином:

(a) Для договорів з іноземними підрядниками:

(i) арбітражний розгляд здійснюється міжнародною арбітражною установою, визначеною в Особливих Умовах, відповідно до арбітражного регламенту призначеної установи;

(ii) місцем арбітражу є місто, в якому знаходиться головний офіс призначеної арбітражної установи, або інше місце, обране відповідно до застосованого арбітражного регламенту."

74. Таким чином, із викладеного випливає, що Загальні умови контракту: (1) містять арбітражне застереження (цитоване перше речення), прямо передбачаючи можливість зміни способу вирішення спорів у Особливих умовах; (2) визначають загальний порядок вирішення спорів в арбітражі, передбачаючи можливість його зміни або необхідність його доповнення (шляхом залучення арбітражної установи).

³³ Опис проєкту на веб-сайті Світового Банку за посиланням: <https://projects.worldbank.org/pt/projects-operations/procurement-detail/OP00036471>

³⁴ Стандартний тендерний документа Світового банку для закупівлі: проєктування, постачання та встановлення обладнання (квітень 2015 року). Текст доступний за посиланням: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/483511505746215432-0290022018/render/ProcurementSBDplantdesignsupplyApril2015.pdf>

75. В свою чергу, в підпункті (а) пункту 46.5 Особливих умовах Контракту, сторони передбачили наступний порядок вирішення спорів:

"Будь-який спір, розбіжність або вимога, що випливають із цього Договору або стосуються його порушення, розірвання чи недійсності, підлягають вирішенню в арбітражі відповідно чинного на той момент Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ. Місцем арбітражу буде ні країна Виконавця, ні країна Замовника."

76. Таким чином, згода сторін на вирішення спорів в арбітражі залишається незмінною, проте вони змінили порядок їх вирішення, домовившись про розгляд відповідно до Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ (без адміністрування арбітражною установою). Крім того, хоча сторони не погодили місце арбітражу прямо, вони виключили Україну та Литву як потенційні місця його проведення.
77. Аналізуючи вищезгадану арбітражну угоду, зокрема формулювання: *"будь-який спір ... підлягає остаточному вирішенню в арбітражному суді"* (Загальні умови) та *"Будь-який спір ... підлягає вирішенню в арбітражі відповідно до чинного на той момент Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ"* (Особливі умови), Робоча група доходить висновку, що сторони чітко та однозначно погодилися передати спори на вирішення арбітражу, виключивши юрисдикцію державних судів.
78. Більше того, слід зазначити, що арбітражне застереження в Особливих умовах Контракту майже ідентичне стандартному арбітражному застереженню, яке міститься в Регламенті ЮНСІТРАЛ та рекомендоване сторонам для включення у контракт, а саме: *"Будь-який спір, розбіжність або вимога, що виникають із цього договору або стосуються його порушення, припинення його дії чи недійсності, підлягають вирішенню в арбітражі відповідно до Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ."* Це свідчить про те, що таке формулювання арбітражного застереження розглядається Комісією ООН з права міжнародної торгівлі та міжнародною спільнотою як таке, що ефективно та беззаперечно виключає юрисдикцію державних судів на користь арбітражу.
79. Як було розглянуто Робочою групою та проаналізовано вище, арбітраж може як адмініструватися арбітражною інституцією, так і проводитися без її участі. Це вибір сторін, який не ставиться під сумнів жодним міжнародним документом у сфері арбітражу, а також українським законодавством про міжнародний комерційний арбітраж.
80. Право сторін на передачу спору до арбітражу ad hoc кореспондується з обов'язком суду забезпечити виконання такої арбітражної угоди, що закріплено в Нью-Йоркській конвенції, а також у ЗУ про МКА.
81. Враховуючи, що місце арбітражу буде за кордоном (оскільки сторони виключили Україну як можливе місце арбітражу), відповідно підлягає застосуванню Нью-Йоркська конвенція. Стаття II вказаної конвенції покладає на суди держав-учасниць обов'язок визнавати та виконувати арбітражні угоди, незалежно від того, чи передає арбітражна угода спори на розгляд до арбітражу ad hoc чи до інституційного арбітражу — Нью-Йоркська конвенція охоплює всі арбітражні угоди без винятків.
82. Положення Статті II Нью-Йоркської конвенції продубльоване в Статті 8 ЗУ про МКА, яка також підлягає застосуванню у випадках, коли місце арбітражу знаходиться за кордоном.

Таким чином, це додатково підтверджує взяті міжнародні зобов'язання щодо забезпечення виконання арбітражних угод. Вказана стаття передбачає, що позов щодо спору, який є предметом арбітражної угоди, має бути залишений без розгляду. Аналогічне положення про залишення позову без розгляду закріплено в підпункті 7 частини 1 статті 226 ГПК України.

83. Як проаналізовано вище, Нью-Йоркська конвенція та ЗУ про МКА висувають мінімальні вимоги до арбітражної угоди (застереження). Вони вимагають лише наявності письмової угоди між сторонами про передання спорів на арбітражний розгляд — як уже виниклих, так і тих, що можуть виникнути — у межах конкретних правовідносин, незалежно від їхнього договірного чи позадоговірного характеру.
84. При цьому, розглядаючи питання дійсності арбітражних угод, варто зазначити, що Нью-Йоркська конвенція ґрунтується на принципі проарбітражного виконання³⁵, тобто її положення спрямовані на сприяння визнанню та виконанню арбітражних угод.
85. В даній Справі, між сторонами укладено арбітражну угоду з визначеним набором правил процесу, як-то Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ, а тому питання щодо її невиконаності не виникає. Важливо зазначити, що Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ забезпечує безперешкодне проведення арбітражного розгляду, встановлюючи чіткі правила щодо ініціювання спору, визначення кількості арбітрів, методу їх призначення, а також базові правила арбітражного процесу.
86. У цьому контексті заслуговують на увагу дві ключові процесуальні деталі. Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ містить механізми, які гарантують формування трибуналу у випадках, коли сторони не можуть досягти домовленості. Якщо сторони не погодили компетентний орган для призначення арбітрів, то такий буде визначений Генеральним секретарем РСА (стаття 6 Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ). В свою чергу, призначений компетентний орган здійснить призначення арбітра(-ів). Це дозволяє уникнути ситуації, коли арбітражний процес опиняється у тупиковому стані на початковому етапі.
87. Після створення трибуналу він вже визначить ключові аспекти арбітражного процесу, зокрема місце арбітражу (стаття 18 Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ) та застосовне право (стаття 35), розгляне заперечення проти компетенції щодо розгляду спору (стаття 23) тощо. Таким чином, Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ забезпечує ефективну процесуальну структуру та механізми, що гарантує належне функціонування арбітражного механізму навіть за відсутності детальних домовленостей між сторонами.
88. Таким чином, Робоча Група доходить висновку, що Контракт містить арбітражне застереження про передання спорів на арбітраж відповідно до правил Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ. Враховуючи чіткий намір сторін вирішувати спори шляхом арбітражу, Робоча Група вважає, що арбітражне застереження є дійсним та підлягає виконанню. Перешкод для його виконання не вбачається, оскільки сторони погодили застосування надійного та перевіреного на практиці набору правил, які забезпечують ефективний арбітражний процес.

³⁵ Керівництво Міжнародної ради з комерційного арбітражу (ICCA) щодо тлумачення Нью-Йоркської конвенції 1958 року: Посібник для суддів. (2011), с. хі

В. ПРАКТИКА СУДІВ ЩОДО ВИЗНАННЯ АРБІТРАЖНИХ УГОД ПРО AD HOC АРБІТРАЖ

а. Судова практика іноземних держав

89. Аналіз судової практики іноземних держав свідчить, що арбітражні угоди про розгляд спорів у ad hoc арбітражі визнаються дійсними та підлягають виконанню. Легітимність такої форми арбітражу навіть не ставиться під сумнів. Нижче представлено опис кількох показових справ, у яких розглядалися питання ad hoc арбітражу, із зазначенням аргументації судів іноземних держав.

i. Велика Британія: справа *Exmek Pharmaceuticals SAC v Alkem Laboratories Ltd* (2015)³⁶

90. У цій справі Високий суд правосуддя Англії та Уельсу розглядав заяву компанії Exmek Pharmaceuticals SAC про скасування рішення одноособового арбітра щодо наявності юрисдикції для розгляду спору з Alkem Laboratories Ltd. за Угодою про дистрибуцію. Арбітраж було ініційовано та здійснювався відповідно до англійського законодавства про арбітраж.
91. Угода про дистрибуцію передбачала наступне арбітражне застереження³⁷:

"Стаття 14: АРБІТРАЖ

Усі спори та розбіжності, які виникатимуть між сторонами у зв'язку з цією Угодою в будь-який час після її укладення і які сторони, докладаючи максимальних зусиль та діючи добросовісно, не зможуть врегулювати, підлягатимуть передачі до арбітражу до початку будь-яких судових процедур. Арбітраж проводитиметься у Сполученому Королівстві відповідно до положень законодавства Сполученого Королівства, чинного на момент арбітражу, та здійснюватиметься одним або кількома арбітрами, призначеними відповідно до цього законодавства."

92. З вказаного арбітражного застереження вбачається, що сторони погодили розгляд спорів без залучення арбітражної установи для адміністрування справи. Високий суд правосуддя Англії та Уельсу однозначно встановив, що сторони погодили ad hoc арбітраж, а не адміністрований арбітраж³⁸:

"15. ... загальновизнано, що ... за будь-яких обставин мав бути арбітраж ad hoc."

93. Питання легітимності арбітражу ad hoc навіть не стояло перед судом і ніким не оскаржувалося. Exmek Pharmaceuticals SAC оскаржував дійсність арбітражного

³⁶ *Exmek Pharmaceuticals SAC v Alkem Laboratories Ltd* [2015] EWHC 3158 (Comm). Доступ за посиланням: <https://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2015/3158.html>

³⁷ Мовою оригіналу:

"Article 14: ARBITRATION

All disputes and differences whatsoever which will at any time hereafter arise between the parties in relation to this Agreement which the Parties using their best endeavors in good faith cannot resolve shall be referred to arbitration before any legal proceedings are initiated. The arbitration shall be conducted in the UK in accordance with the provisions of the law in the UK in effect at the time of the arbitration and shall be conducted by one or more arbitrators appointed there under."

³⁸ Мовою оригіналу:

"15. ... it is common ground that ... on any basis there was to be an ad hoc arbitration"

застереження, акцентуючи увагу на його неоднозначності та суперечностях. Компанія зокрема вказувала на відсутність визначеного застосовного права, оскільки відсилка до Сполученого Королівства охоплює три правові системи, а також на незазначення конкретного місця арбітражу та відсутність застереження про остаточність арбітражного рішення.

94. Суд відхилив усі аргументи скажника, зазначивши, що посилання на законодавство та суди Сполученого Королівства слід тлумачити як посилання на законодавство та суди Англії та Уельсу, використовуючи розумне комерційне тлумачення намірів сторін, а також що Лондон слід вважати місцем арбітражу. Включення окремого положення про остаточність арбітражного рішення не є необхідним, оскільки з контексту випливає, що сторони мали намір, щоб арбітраж, який вони передбачили, був остаточним та обов'язковим.
95. У підсумку суд відхилив клопотання про скасування рішення арбітра щодо наявності юрисдикції.

Висновки

96. Рішення Високого суду правосуддя Англії та Уельсу у цій справі підтверджує, що угоди про вирішення спорів у ad hoc арбітражі є дійсними та підлягають виконанню відповідно до законодавства місця арбітражу.

ii. США: справа Oriental Commercial & Shipping Co. v. Rosseel N.V.(1985)³⁹

97. У цій справі Апеляційний суд штату Нью-Йорк зокрема розглядав клопотання Rosseel N.V. про видачу наказу, що зобов'язує Oriental Commercial & Shipping Co. дотримуватися угоди про арбітраж та передати спір на розгляд відповідно до її умов, а також зустрічне клопотання про зупинення арбітражу. Спір виник із контракту на купівлю нафти, яке містило арбітражне застереження з таким формулюванням⁴⁰:

"Арбітраж: якщо потрібно в Нью-Йорку"

98. Oriental Commercial & Shipping Co. заперечувала проти арбітражу, зокрема, стверджуючи, що арбітражне застереження є недостатньо визначеним для примусового виконання. Суд відхилив ці заперечення, зазначивши, що положення договору про арбітраж у Нью-Йорку свідчить про намір сторін вирішувати спори шляхом арбітражу.
99. Суд також врахував, що відповідно до Нью-Йоркської конвенції формулювання "недійсне та не має юридичної сили" слід трактувати вузько, оскільки держави-учасниці проголосили загальну політику забезпечення виконання угод про арбітраж.
100. Суд дійшов висновку, що арбітражна угода є дійсною, водночас вирішення клопотання по суті було відкладене через необхідність проведення додаткових слухань з інших питань.

Висновки

³⁹ Oriental Commercial and Shipping v. ROSSEEL, NV, 609 F. Supp. 75 (S.D.N.Y. 1985). Доступ за посиланням: <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/609/75/1886750/>.

⁴⁰ Мовою оригіналу:

"Arbitration: If required in New York City"

101. Рішення Апеляційного суду штату Нью-Йорк підтверджує проарбітражний підхід, згідно з яким короткі та надзвичайно лаконічні арбітражні угоди щодо вирішення спорів у ad hoc арбітражі визнаються дійсними та виконуваними.

iii. США: справа Bauer International Corp. v. Etablissements Soules & Cie (1969)⁴¹

102. У цій справі Апеляційний суд штату Нью-Йорк розглядав клопотання Bauer International Corp. про зупинення арбітражу, розпочатого Etablissements Soules & Cie. для розгляду спору за договором купівлі-продажу рису. Заявник стверджував, що арбітражне застереження між сторонами є недостатньо визначеним для примусового виконання. Воно було сформульоване наступним чином⁴²:

"Арбітраж у Нью-Йорку"

103. Як видно, вказане арбітражне застереження є дуже стислим і не сформульоване у повному реченні, наприклад, щодо передачі спорів за контрактом в арбітраж у Нью-Йорку.
104. Суд відхилив клопотання про зупинення арбітражу, дійшовши висновку що застереження *"Арбітраж у Нью-Йорку"* є достатнім для встановлення згоди сторін на вирішення спорів шляхом арбітражу.

Висновки

105. Рішення Апеляційного суду штату Нью-Йорк ілюструє підхід, за яким лаконічні арбітражні застереження на користь ad hoc арбітражу, як у цій справі, визнаються дійсними та підлягають виконанню.

iv. Італія: справа Della Sanara Kustvaart-Bevrachting & Overslagbedrijf BV v. Fallimento Cap. Giovanni Coppola S.r.l. (1990)⁴³

106. Апеляційний суд Генуї розглядав апеляцію на рішення суду першої інстанції, яким спір за чартер-партією було вирішено, а заперечення щодо юрисдикції суду на користь арбітражу – відхилені. У тексті чартер-партії містилося таке арбітражне застереження⁴⁴:

"Загальна аварія/арбітраж, якщо такий буде, у Лондоні у звичайному порядку"

107. Основним питанням, яке розглядав суд, було визначення дійсності арбітражного застереження з урахуванням вимог італійського законодавства щодо форми арбітражного застереження, а також його імперативних положень щодо визначення сторонами кількості арбітрів та способу їх призначення. Суд дійшов висновку, що італійське законодавство не застосовується до жодного з цих аспектів. Вимоги щодо форми регулюються Нью-Йоркською конвенцією, і вони були дотримані у цьому випадку. Дійсність арбітражного

⁴¹ Bauer Int'l Corp. v. Etablissements Soules & Cie., 303 N.Y.S.2d 884 (N.Y. 1969). Доступ до судового рішення на платформі vLex: <https://case-law.vlex.com/vid/bauer-intern-corp-v-886614002>.

⁴² Мовою оригіналу:

"Arbitration in New York"

⁴³ Della Sanara Kustvaart – Bevrachting & Overslagbedrijf BV v. Fallimento Cap. Giovanni Coppola srl, Corte di Appello [Апеляційний суд], Генуя, 3 лютого 1990. Огляд рішення опублікований у Щорічнику Комерційного Арбітражу ICCA (Міжнародна рада з комерційного арбітражу), 1992 – Том XVII, Kluwer Law International, с. 542 - 544. Доступ можливий на платформі Wolters Kluwer Arbitration.

⁴⁴ Мовою оригіналу:

"General average/arbitration, if any, in London in the usual manner"

застереження з інших питань визначається за правом, що регулює арбітражну угоду, яким є англійське право, яке не містить вимог щодо зазначення кількості арбітрів та способу їх призначення.

108. У підсумку суд визнав арбітражне застереження дійсним та скасував рішення суду першої інстанції.

Висновки

109. Рішення Апеляційного суду Генуї підтверджує, що лаконічні арбітражні застереження, які визначають тільки передачу спору на розгляд арбітражу і країною (містом) арбітражу, є дійсними і підлягають виконанню.

v. США: справа Travelport Global Distribution Systems BV v. Bellview Airlines Ltd (2012)⁴⁵

110. У цій справі Окружний суд США Південного округу Нью-Йорка розглядав клопотання Travelport Global Distribution Systems B.V. про видачу наказу, який зобов'яже Bellview Airlines Ltd. дотримуватися угоди про арбітраж та передати спір відповідно до умов, передбачених арбітражною угодою, а також вжиття забезпечувальних заходів проти порушення судових проваджень у Нігерії.

111. Спір між сторонами виник з Угоди про дистрибуцію, яка містила наступне арбітражне застереження⁴⁶:

"Будь-який спір, розбіжність або претензія, що виникає з цього договору чи пов'язана з ним, включаючи його порушення, припинення або недійсність, може бути передана на арбітраж у Сполучених Штатах відповідно до Арбітражних правил ЮНСІТРАЛ, чинних на дату звернення. Призначаючим органом є Арбітражна рада Сполучених Штатів, а призначення здійснюватиметься відповідно до її "Процедур арбітражу"."

112. У 2011 році Travelport в односторонньому порядку розірвало Угоду про дистрибуцію. Оскаржуючи припинення договору, Bellview ініціювала судовий процес у Нігерії, заявляючи, зокрема, що арбітражне застереження є невиконуваним через відсутність компетентного органу, погодженого сторонами для призначення арбітрів, такого як Арбітражна рада Сполучених Штатів Америки. Питання легітимності арбітражу ad hoc навіть не заявлялося.

113. Окружний суд США Південного округу Нью-Йорка відхилив твердження про невиконуваність арбітражної угоди, встановивши, що з арбітражного застереження чітко випливає намір сторін вирішувати спори шляхом арбітражу. Узгодження інших елементів арбітражної угоди, зокрема призначення компетентного органу, має другорядне значення

⁴⁵ Travelport Global Distribution Systems B.V. v. Bellview Airlines Limited, District Court, Southern District of New York, United States of America, 10 September 2012, 12 Civ. 3483(DLC). Доступ до судового рішення на платформі JusMundi: <https://jusmundi.com>.

⁴⁶ Мовою оригіналу:

"19.2 Any dispute or controversy, or claim arising out of or related to this agreement, or the breach, termination or invalidity thereof, may be submitted to arbitration in the United States in accordance with the UNCITRAL Arbitration rules in force at the date of reference. The Appointing Authority shall be the United States Council of Arbitration and such appointment will be in accordance with its "Procedures for Arbitration.""

і, навіть у разі помилки, не нівелює дію самої угоди про передачу спорів на арбітражний розгляд.

114. Більше того, суд зазначив, що Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ, застосування якого погоджено сторонами, передбачає механізм формування арбітражного трибуналу у випадку відсутності попередньої угоди сторін з цього питання. Відповідно, Угоду про дистрибуцію слід тлумачити як таку, що передбачає обов'язкове формування трибуналу відповідно до зазначених правил.
115. У підсумку суд задовольнив клопотання Travelport, видав наказ, що зобов'язує Bellview дотримуватися угоди про арбітраж, а також вжив заходів забезпечення щодо запобігання судовим провадженням у Нігерії.

Висновки

116. Рішення Окружного суду США Південного округу Нью-Йорка у цій справі підтверджує, що угоди про вирішення спорів у ad hoc арбітражі за Арбітражним регламентом ЮНСІТРАЛ є дійсними та підлягають виконанню відповідно до погоджених арбітражних правил. Підхід суду США також демонструє проарбітражне тлумачення арбітражних угод: невиконуваність другорядних положень арбітражної угоди не означає автоматичної невиконаності самої угоди про передачу спорів на арбітражний розгляд.

vi. Гонконг: справа Lucky-Goldstar Int'l (HK) Ltd v. Ng Moo Kee Eng'g Ltd (1993)⁴⁷

117. У цій справі Високий суд Гонконгу розглядав клопотання компанії Ng Moo Kee Engineering Ltd про залишення позову без розгляду у зв'язку з наявністю арбітражного застереження у договорі купівлі-продажу, з якого виник спір. Це застереження було викладене наступним чином⁴⁸:

"Будь-який спір або розбіжність, що виникає з цього договору чи пов'язана з ним, включаючи його порушення, які не можуть бути врегульовані сторонами шляхом мирного вирішення без зволікання, підлягають арбітражному розгляду в ТРЕТІЙ КРАЇНІ відповідно до законодавства ТРЕТЬОЇ КРАЇНИ та згідно з правилами процедури Міжнародної комерційної арбітражної асоціації. Арбітражне рішення є остаточним та обов'язковим для обох сторін."

118. У свою чергу, позивач, обґрунтовуючи юрисдикцію суду Гонконгу, стверджував, що арбітражна угода є недійсною та/або невиконуваною, оскільки містить посилання на невизначену третю країну, неіснуючу організацію та неіснуючі правила.
119. Ні суд, ні інша сторона не ставили під сумнів той факт, що сторони погодили неіснуючу організацію та не визначили конкретне місце арбітражу. Основне питання, яке розглядалося, полягало в тому, чи посилання на неіснуючу організацію, яку неможливо

⁴⁷ Lucky-Goldstar International (H.K.) Ltd v. Ng Moo Kee Engineering Ltd [1993] 1 HKC 404. Доступ за посиланням: <https://www.hkii.hk/en/cases/hkcfi/1993/14>.

⁴⁸ Мовою оригіналу:

Any dispute or difference arising out of or relating to this contract, or the breach thereof which cannot be settled amicably without under delay by the interested parties shall be arbitrated in the 3RD COUNTRY, under the rule of the 3RD COUNTRY and in accordance with the rules of procedure of the International Commercial Arbitration Association. The award shall be final and binding upon both parties.

тлумачити на користь жодної арбітражної установи, робить саму угоду про передачу спорів на арбітраж недійсною.

120. Суд дійшов висновку, що зазначені помилки та неточності не роблять арбітражну угоду недійсною чи невиконуваною, враховуючи чітко виражений намір сторін врегулювати спір шляхом арбітражу. На думку суду, згадка про неіснуючу арбітражну установу не анулює всю арбітражну угоду і має тлумачитися на користь ad hoc арбітражу (неадміністрованого арбітражу), з відкиданням "неправильних частин".
121. Суд постановив, що позивач має право вибрати місце арбітражу за умови, що жодна зі сторін не знаходиться в цій юрисдикції. Після цього може застосовуватися законодавство обраної юрисдикції для формування арбітражного трибуналу та проведення ad hoc арбітражу без значних труднощів.
122. У підсумку суд залишив позов без руху на користь арбітражу.

Висновки

123. Рішення Високого суду Гонконгу у цій справі демонструє проарбітражну позицію, відповідно до якої арбітражні угоди про передання спорів на арбітраж за правилами неіснуючої установи можуть тлумачитися на користь ad hoc арбітражу. Тим самим підтверджуючи, що ad hoc арбітраж беззаперечно розглядається як легітимна форма вирішення спорів.

vii. *Сінгапур: справа K.V.C. Rice Intertrade Co Ltd v Asian Mineral Resources Pte Ltd (2017)*⁴⁹

124. У цій справі Високий суд Сінгапуру розглядав клопотання компанії Asian Mineral Resources Pte Ltd про залишення позову без розгляду. Заявник посилався на арбітражне застереження у договорі купівлі-продажу, з якого виник спір, викладене наступним чином⁵⁰:

"Продавець і Покупець погоджуються, що всі спори, що виникають із цього договору або пов'язані з ним, які не можуть бути врегульовані шляхом обговорення та взаємної згоди, підлягають передачі на арбітражний розгляд і остаточному вирішенню відповідно до Індійських правил контрактного права."

125. З арбітражного застереження випливає, що сторони погодили розгляд спорів у ad hoc арбітражі, тобто без залучення арбітражної установи для адміністрування справи, однак не визначили місце проведення арбітражу та/або процедуру призначення арбітрів.
126. За таких обставин основне питання, яке постало перед судом, полягало в тому, чи може така угода бути виконаною. Зокрема, суд розглядав, чи здатні сторони сформувати

⁴⁹ K.V.C. Rice Intertrade Co Ltd v Asian Mineral Resources Pte Ltd [2017] SGHC 32. Доступ за посиланням: https://www.elitigation.sg/gd/s/2017_SGHC_32.

⁵⁰ Мовою оригіналу:

"The Seller and the Buyer agree that all disputes arising out of or in connection with this agreement that cannot be settled by discussion and mutual agreement shall be referred to and finally resolved by arbitration as per Indian Contract Rules."

арбітражний трибунал у разі відсутності очевидно уповноваженого органу для призначення арбітрів, якщо між ними не буде досягнуто відповідних домовленостей.

127. Суд дійшов висновку, що президент Сінгапурського міжнародного арбітражного центру (SIAC) *prima facie* має компетенцію на призначення арбітрів у цій справі. Важливо зазначити, що відповідач взяв на себе зобов'язання не заперечувати проти компетенції президента SIAC у цьому питанні, що переконало суд в тому, що сторони не опиняться в процедурному тупику.
128. Таким чином, суд переконався, що формування арбітражного трибуналу буде забезпечене, навіть якщо сторони не досягнуть домовленості. Після його створення трибунал матиме повноваження визначати порядок формування складу арбітрів, місце арбітражу, застосовне право та інші ключові процедурні аспекти арбітражного розгляду.
129. У підсумку суд залишив позов без розгляду на користь арбітражу, за умови, що відповідач не заперечуватиме проти компетенції президента SIAC у призначенні арбітрів.

Висновки

130. Рішення Високого суду Сінгапуру у цій справі демонструє проарбітражну позицію, відповідно до якої арбітражні угоди про передання спорів на арбітраж, що містять лише згоду сторін на арбітражний розгляд, можуть бути виконані; це вірно, якщо відповідач співпрацює щодо формування трибуналу або якщо можна визначити компетентний орган для призначення арбітрів.

б. Практика судів України

131. У цій частині Висновку Робоча група проаналізує національну судову практику щодо: (i) визнання та виконання арбітражних угод про *ad hoc* арбітраж, (ii) визнання та виконання арбітражних рішень, винесених *ad hoc* арбітражем, і їх скасування, а також (iii) судові рішення Верховного Суду, на які Східний апеляційний господарський суд посилався у своїй Постанові, обґрунтовуючи невиконуваність арбітражної угоди без обрання арбітражної установи.

і. Визнання та виконання арбітражних угод про *ad hoc* арбітраж

132. Аналіз судової практики свідчить, що українські суди загалом визнають та виконують арбітражні угоди про *ad hoc* арбітраж (тобто, без адміністрування арбітражною установою), направляючи сторін до арбітражу відповідно до статті II Нью-Йоркської конвенції та статті 8 ЗУ про МКА.
133. Водночас судовою практикою демонструється й негативний підхід, що ґрунтується на помилковому розумінні концепції *ad hoc* арбітражу: незазначення назви арбітражної установи інколи розглядається як істотний недолік арбітражної угоди, що нібито робить неможливим вирішення спорів у такому арбітражі (такий же підхід висловлений у Постанові). Окрім того, існує й інший суперечливий підхід, згідно з яким *ad hoc* арбітраж із визначеним місцем проведення в конкретному місті помилково трактується як такий,

що передбачає передання спорів на розгляд арбітражної установи, розташованої в цьому місті.

134. Нижче представлено аналіз трьох судових справ, у яких було заявлено заперечення щодо юрисдикції суду вирішувати спір за договором, що містить арбітражне застереження про ad hoc арбітраж, і порушувалось питання щодо виконуваності таких угод.

(1) Справа № 924/497/22

135. У справі № 924/497/22 фізична особа звернувся до Господарського суду Хмельницької області із вимогою визнати недійсним договір довірчого управління (deed of trust), який містив арбітражне застереження наступного змісту⁵¹:

"будь-які спірні питання, суперечки або претензії, що виникають з цього договору або у зв'язку з ним, зокрема з його укладенням, тлумаченням, виконанням, порушенням, розірванням або недійсністю, передаються до спеціального арбітражу на розгляд та остаточне вирішення відповідно до Арбітражного регламенту UNCITRAL. Арбітражний суд складається з одноосібного арбітра, визначеного головою або виконуючим обов'язки Голови Постійного діючого третейського суду при асоціації юридичних фірм України за заявою сторони, яка ініціює спір; рішення, прийняті арбітражним судом, зокрема, остаточна постанова, часткові рішення, проміжні рішення щодо проміжних заходів, є обов'язковими для сторін; місцем арбітражу є місто Лондон (Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії); арбітражне судочинство провадиться англійською мовою; одноосібний арбітр має право визначити іншу мову чи мови, які будуть використовуватися у провадженні; арбітражна угода, що міститься у цьому пункті, регулюється та тлумачиться відповідно до законодавства Англії та Уельсу."

136. Відповідач заперечував проти юрисдикції державного суду та вимагав залишити позов без розгляду, посилаючись на те, що спір підлягає розгляду арбітражем ad hoc за Арбітражним регламентом ЮНСІТРАЛ у місті Лондон. Відповідач також посилався на те, що виконуваність такого арбітражного застереження підтверджується тим, що сторони справи вже раніше вирішували спір із того ж самого договору в арбітражі ad hoc. За результатами розгляду справи, у 2022 році арбітражний трибунал ad hoc виніс арбітражне рішення, яке не оспоровалось сторонами.
137. Господарський суд Хмельницької області відхилив заперечення відповідача щодо відсутності компетенції суду на розгляд справи та вирішив спір по суті, задовольнивши позов⁵². Проте Північно-західний апеляційний господарський суд скасував рішення та залишив позов без розгляду, дійшовши висновку про те, що спір підлягає вирішенню в арбітражі за Арбітражним регламентом ЮНСІТРАЛ в Лондоні, як того вимагає арбітражне застереження в контракті між сторонами. Суд вказав, що арбітражна угода про передачу спору на вирішення ad hoc арбітражу в Лондоні є дійсною, а її виконуваність не була належним чином спростована.

⁵¹ Постанова Північно-західного апеляційного господарського суду у м. Рівне від 25 січня 2023 року у справі № 924/497/22. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108602088>.

⁵² Рішення Господарського суду Хмельницької області від 28 листопада 2022 року у справі № 924/497/22. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107631014>

138. Постановою Верховного Суду від 3 травня 2023 року позиція апеляційного суду про дійсність та виконуваність угоди про ad hoc арбітраж підтримана⁵³.

(2) Справа № 924/1253/20

139. У справі № 924/1253/20 ТОВ "Пелком Дубна Машинобудівний Завод" звернулося до Господарського суду Хмельницької області з позовом до ФОП Ведернікова С.Л. про стягнення заборгованості за контрактом⁵⁴.
140. Відповідач заперечував проти юрисдикції суду, посилаючись на арбітражне застереження в контракті, яке передбачало вирішення спорів у арбітражі в Швеції (м. Стокгольм) із визначенням додаткових аспектів арбітражного процесу, зокрема остаточності арбітражного рішення, кількості арбітрів тощо.
141. ТОВ "Пелком Дубна Машинобудівний Завод", наполягаючи на розгляді справи державним судом, стверджувало, що арбітражне застереження неможливо виконати, оскільки в ньому не визначено арбітражну установу, яка повинна розглядати спір між сторонами.
142. Суд першої інстанції, позицію якого підтримали апеляційний⁵⁵ та касаційний⁵⁶ суди, визнав арбітражне застереження дійсним і таким, що може бути виконаним. Відтак позов було залишено без розгляду на підставі пункту 7 частини 1 статті 226 ГПК України.
143. Робоча група, погоджуючись із таким результатом розгляду заяви про залишення позову без розгляду на користь арбітражу, відзначає спірність обґрунтування судами способу виконання цього арбітражного застереження.
144. Суди посилалися на те, що у Стокгольмі діє Арбітражний інститут Торгової палати Стокгольма, і сторони можуть передати спір на розгляд цього арбітражного інституту. Таким чином суди фактично кваліфікували арбітражне застереження як таке, що передбачає адміністрування Арбітражним інститутом Торгової палати Стокгольма.
145. Водночас таке тлумачення вважаємо помилковим, оскільки сторони не домовлялися про арбітраж із залученням арбітражної установи, такої як Арбітражний інститут Торгової палати Стокгольма. Вони домовилися про арбітраж у Стокгольмі, без визначення конкретної арбітражної установи, що відповідає концепції ad hoc арбітражу. Відповідно, арбітраж має проводитися згідно з погодженими умовами арбітражного застереження та відповідно до законодавства Швеції про арбітраж, а не за регламентом арбітражної установи, яку сторони не обирали.

(3) Справа № 924/1253/20

⁵³ Постанова Верховного Суду від 3 травня 2023 року у справі № 924/497/22. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110742775>.

⁵⁴ Ухвала Господарського суду Хмельницької області від 12 квітня 2021 року у справі № 924/1253/20. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96207616>

⁵⁵ Постанова Північно-західного апеляційного господарського суду від 02 червня 2021 у справі № 924/1253/20. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97729384>

⁵⁶ Постанова Верховного Суду від 04 серпня 2021 року у справі № 924/1253/20. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98812439>.

146. У справі № 924/1253/20 компанія DSM Nutritional Products Sp.z o.o. звернулася до Господарського суду Хмельницької області з позовом до ТОВ "Укрполіскорм" про стягнення заборгованості за контрактом та визнання арбітражного застереження недійсним⁵⁷.
147. Відповідач заперечував проти юрисдикції суду, посиляючись на арбітражне застереження в контракті такого змісту:
- "у випадку неможливості досягнути згоди щодо предмету спору шляхом переговорів, такий спір має бути вирішено відповідно до регламенту ЮНСІТРАЛ. Місце арбітражу буде м. Варшава, ОСОБА_5 [Польща]. Мовою арбітражу - польська."*
148. Відповідач стверджував, що це арбітражне застереження неможливо виконати, оскільки в ньому не визначено конкретну арбітражну установу. Посилаючись на той факт, що у Варшаві функціонує кілька арбітражних судів, він зазначав, що неможливо встановити намір сторін щодо вибору конкретної арбітражної установи.
149. Суд погодився, що арбітражне застереження не може бути виконано, тому розглянув спір по суті, визнав арбітражну угоду недійсною та постановив стягнути заборгованість з відповідача. На думку суду, неможливість виконання арбітражного застереження впливала з того, що сторони не обрали арбітражну установу, якій надано право вирішити спір.
150. На наше глибоке переконання, висновки суду щодо необхідності обрання арбітражної установи для проведення арбітражу є помилковими. Як уже зазначалося, арбітражна установа не є обов'язковим елементом арбітражного процесу, оскільки саме трибунал здійснює розгляд справи. У даній справі сторони погодили Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ, відповідно до якого арбітраж міг бути розпочатий, трибунал сформований, а спір розглянутий.
151. Таким чином, аналіз судової практики свідчить, що господарські суди України загалом схильні підтримувати арбітражні угоди, проте водночас спостерігається помилкове уявлення про те, що арбітражний процес неможливий без арбітражної установи.

ii. Визнання, виконання та скасування арбітражних рішень, винесених ad hoc арбітражем

152. Питання наявності та дійсності арбітражної угоди про ad hoc арбітраж, а також відповідність процедури арбітражу її умовам та наявності компетенції ad hoc трибуналу на вирішення спорів, може розглядатися судами України в провадженнях з визнання та виконання арбітражних рішень або їх скасування⁵⁸.

⁵⁷ Ухвала Господарського суду Хмельницької області від 12 квітня 2021 року у справі № 924/1253/20. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96207616>; Постанова Північно-західного апеляційного господарського суду від 02 червня 2021 у справі № 924/1253/20. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97729384>; Постанова Верховного Суду від 04 серпня 2021 року у справі № 924/1253/20. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98812439>.

⁵⁸ Статті 34, 36 Закон України "Про міжнародний комерційний арбітраж" № 4002-ХІІ від 24 лютого 1994 року, статті 459, 478 Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-ІV від 18 березня 2004 року, стаття V Конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень від 1958 року.

153. Судова практика з визнання та виконання арбітражного рішення свідчить, що судами послідовно надається дозвіл на виконання арбітражних рішень, винесених арбітражними трибуналами в порядку ad hoc арбітражу, а саме:

(а) У справі *ТОВ "Ексон ЮК" проти Oiltagro OU* (справа № 824/79/24), Київський апеляційний суд визнав та надав дозвіл на виконання арбітражного рішення міжнародного комерційного арбітражу (арбітраж ad hoc), винесеного на підставі арбітражного застереження в контракті, згідно з яким *"всі суперечки, розбіжності та вимоги, які можуть виникнути за контрактом №УЕ-ОТА-2023/1407 від 14.07.2023 або у зв'язку з цим контрактом, у тому числі щодо його укладання, тлумачення, виконання, порушення, припинення або недійсності, підлягають розгляду у створюваному згідно з цим арбітражним застереженням міжнародному комерційному арбітражі (третейському суді) у конкретній справі (арбітраж ad hoc) відповідно до типового закону ЮНСІТРАЛ про Міжнародний торговий арбітраж, Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ Комісії Організації Конвенції зовнішньоторговельний арбітраж від 21.04.1961"*⁵⁹.

Незважаючи на незазначення арбітражної інституції, яка би адмініструвала спір, суд констатував достатній рівень правової визначеності арбітражного застереження, що, у свою чергу, обумовило визнання арбітражного рішення, винесеного на його підставі, виконуваними;

(б) У справі *EVOR Consulting OU проти Гвоздьової Л.В.* (справа № 824/55/23) Київський апеляційний суд визнав та надав дозвіл на виконання рішення арбітражу ad hoc, винесене на підставі наступного арбітражного застереження: *"Усі суперечки, розбіжності чи вимоги, що виникають з цього Договору або у зв'язку з ним, у тому числі щодо його укладання, тлумачення, виконання, порушення, припинення чи недійсності, підлягають передачі до ad hoc арбітраж. Арбітражний суд складається з одноосібного арбітра, якого призначає Голова або виконуючий обов'язки Голови Постійно діючого Третейського суду при Асоціації "Асоціація юридичних фірм України" за заявою сторони, що ініціює спір. Будь-яке рішення, прийняте арбітражним судом, включаючи, але не обмежуючись цим, остаточне рішення, часткові рішення, проміжні рішення щодо застосування забезпечувальних заходів матимуть для сторін обов'язкову силу. Місцем арбітражу є місто Київ, Україна. Мовою арбітражного розгляду є російська мова. Одноосібний арбітр матиме право визначати іншу мову або мови для використання в арбітражному провадженні. Правом, що регулює арбітражну угоду, укладену у вигляді арбітражного застереження, що міститься в цьому пункті Договору, є право Естонської Республіки"*⁶⁰.

За результатами перегляду справи, Верховний Суд залишив в силі ухвалу Київського апеляційного суду⁶¹.

⁵⁹ Ухвала Київського апеляційного суду від 19 серпня 2024 року у справі № 824/79/24. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121445972>.

⁶⁰ Ухвала Київського апеляційного суду від 24 липня 2023 року у справі № 824/55/23. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112616361>.

⁶¹ Постанова Верховного Суду від 21 грудня 2023 року у справі № 824/55/23. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115860450>.

(с) У справах *Polymerpipe Technologies Limited проти ТОВ "Калушський трубний завод"* (справа № 824/107/23)⁶² та *UAB Generatorius проти ТОВ "Калушський трубний завод"* (справа № 824/157/23)⁶³ Київський апеляційний суд надав дозвіл на виконання рішень арбітражу ad hoc, винесених одноосібним арбітром, призначеним Постійно діючим Третейським судом при Асоціації "Асоціація юридичних фірм України" як компетентним органом з виконання функцій сприяння арбітражу з призначення арбітрів та інших функцій. Суд не виявив підстав для відмови у визнанні та виконанні арбітражних рішень, зокрема з причин відсутності юрисдикції у одноосібного арбітра через невиконуваність арбітражної угоди.

Незважаючи на те, що згодом ухвала суду від 14 вересня 2023 у справі № 824/107/23 була скасована Верховним Судом з підстав порушення публічного порядку у зв'язку з "обходом" санкцій⁶⁴, а справа № 824/157/23 перебуває на розгляді Верховного Суду з тих самих підстав⁶⁵, питання щодо виконуваності арбітражних угод у цих справах судами не ставилось під сумнів та не переглядалось.

154. Аналіз практики щодо скасування арбітражних рішень свідчить, що судами підтверджується дійсність арбітражних рішень, винесених арбітражними трибуналами в порядку ad hoc арбітражу.
155. У справі *Гвоздьова Л.В. проти EVOR Consulting OU* (справа № 824/83/22) Київський апеляційний суд відмовив у задоволенні заяви про скасування рішення арбітражу ad hoc. Київський апеляційний суд проаналізував аргументи заявника (відповідача в арбітражному провадженні) щодо неможливості виконання арбітражної угоди із посиланням на правовий висновок Великої Палати Верховного Суду, викладений в постанові від 28 серпня 2018 року в справі № 906/493/16, де в п. 37 Верховний Суд вказав, що суд може визнати угоду такою, що не може бути виконана внаслідок істотної помилки сторін у назві арбітражу, до якого передається спір (відсилання до неіснуючої арбітражної установи), за умови відсутності в арбітражній угоді вказівки на місце проведення арбітражу чи будь-яких інших положень, які б дозволяли встановити дійсні наміри сторін щодо обрання певної арбітражної установи чи регламенту, за яким має здійснюватись арбітражний розгляд. Проте Київський апеляційний суд "*критично оцін[ив] посилання заявника як на підставу скасування рішення, на те, що в спірному Договорі відсутні будь-які вказівки на те, що арбітраж ad hoc, на вирішення якого передаватиметься спір, є міжнародним комерційним арбітражем*"⁶⁶.
156. В підсумку, суд визнав арбітражне застереження, згідно з яким усі суперечки, розбіжності чи вимоги, що виникають з договору або у зв'язку з ним, у тому числі щодо його

⁶² Ухвала Київського апеляційного суду від 14 вересня 2023 року у справі № 824/107/23. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113492234>.

⁶³ Ухвала Київського апеляційного суду від 16 лютого 2024 року у справі № 824/157/23. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117045235>.

⁶⁴ Постанова Верховного Суду від 18 грудня 2024 року у справі № 824/107/23. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123949060>.

⁶⁵ Ухвала Верховного Суду від 19 лютого 2025 року у справі № 824/107/23. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125435099>.

⁶⁶ Ухвала Київського апеляційного суду від 31 жовтня 2022 року у справі № 824/83/22. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107204768>.

укладання, тлумачення, виконання, порушення, припинення чи недійсності, підлягають передачі до ad hoc арбітражу, — чинним, а арбітражне рішення — дійсним. Верховний Суд підтримав подібну позицію Київського апеляційного суду, залишивши ухвалу останнього від 31 жовтня 2022 в силі⁶⁷.

157. Таким чином, наведена правозастосовна практика підтверджує легітимність ad hoc арбітражу, що відповідає як нормам національного законодавства, так і міжнародним зобов'язанням України.

iii. Аналіз судових рішень Верховного Суду, на які здійснено посилання в Постанові

158. Східний апеляційний господарський суд, обґрунтовуючи свій висновок у справі про невиконуваність арбітражної угоди між AXIS та КП "Харківські Теплові Мережі", послався на висновки Верховного Суду, викладені у постанові від 12 травня 2021 року у справі № 911/1110/20 (справа Со. BIOTENOS S.A.)⁶⁸.
159. При цьому Східний апеляційний господарський суд вказав, що висновки у справі Со. BIOTENOS S.A. були зроблені "за подібних процесуальних правовідносин і схожих фактичних обставин, пов'язаних з формулюванням назви арбітражної установи в арбітражній угоді" у цій Справі⁶⁹.
160. Робоча група вважає, що справа Со. BIOTENOS S.A. не є репрезентативною у питанні дійсності та виконуваності угоди про передачу спору на вирішення ad hoc арбітражем, оскільки зміст спірних положень щодо порядку вирішення спорів у контрактах суттєво різняться.
161. У справі Со. BIOTENOS S.A. сторони передали спір на розгляд Арбітражного суду міста Києва (мовою оригіналу: "Арбитражный суд г. Киева" та "Court of Arbitration, Kiev"). Формулювання цього положення є суперечливим і не дозволяє достовірно визначити справжній намір сторін — чи йдеться про передачу спору на розгляд Господарського суду м. Києва⁷⁰, чи до МКАС при ТПП України, чи, можливо, до ad hoc арбітражу в м. Києві. Відтак, під питанням стоїть наявність арбітражної угоди як такої між сторонами через її двозначність та конфліктність.
162. Верховний Суд оцінивши спірне положення договору, вирішив, що "зі змісту пункту ... не можна чітко встановити наявність арбітражного застереження" (пункт 4.12. постанови) та зазначив, що "посилання в контракті на Арбітражний суд міста Києва недостатньо для того, щоб зробити висновок, що цей спір підлягає вирішенню саме МКАС при ТПП." (пункт 4.11. постанови). Варто зазначити, що суд касаційної інстанції

⁶⁷ Постанова Верховного Суду від 12 січня 2023 року у справі № 824/83/22. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108627770>.

⁶⁸ Постанова Верховного Суду від 12 травня 2021 року у справі № 911/1110/20. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96907093>.

⁶⁹ Постанова Східного апеляційного господарського суду від 20 лютого 2025 року у справі № 922/4206/24. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125459979>.

⁷⁰ Як випливає з обставин справи, договір не був складений українською мовою — він був складений російською та англійською мовами. У російській федерації досі функціонує система господарських судів, які російською мовою називаються "арбитражные суды" та можуть бути перекладені англійською як "arbitration courts". До початку 2000-х років в Україні аналогічно називалися нинішні господарські суди — "арбітражні суди". Практика використання терміну "арбітражний суд" у значенні господарського суду створює додаткові сумніви щодо дійсних намірів сторін при визначенні порядку вирішення спорів.

підкреслив також, що оцінка наявності чи відсутності арбітражного застереження в кожному конкретному випадку індивідуальна.

163. На противагу суперечливій угоді у справі № 911/1110/20, у цій Справі арбітражне застереження є чітким та послідовним, однозначно виражаючи намір сторін передати спір на вирішення арбітражу відповідно до Арбітражного Регламенту ЮНСІТРАЛ. Окрім того, воно повторює стандартне рекомендоване арбітражне застереження, розроблене Комісією ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ), що додатково підтверджує його безапеляційну чіткість у вираженні наміру сторін передати спори на розгляд арбітражу.
164. Таким чином, у справі *Co. BIOTEHNOS S.A.* розглядалося питання як тлумачити суперечливе та двозначне положення договору про вирішення спорів і відповідно чи досягнуто сторонами згоди щодо вирішення спорів в арбітражі, тоді як в цій Справі арбітражне застереження є чітким та послідовним, не залишаючи сумнівів щодо дійсних намірів сторін про передачу спорів на розгляд арбітражу за правилами Арбітражного Регламенту ЮНСІТРАЛ.
165. Східний апеляційний господарський суд також обґрунтував Постанову висновками Великої Палати Верховного Суду, викладеними у постанові від 18 жовтня 2017 року у справі № 910/8318/16⁷¹. У ній, зокрема, зазначалося, як слід тлумачити арбітражне застереження із відсиланням до неіснуючої арбітражної установи, а також, що за відсутності додаткових елементів, які дозволяють встановити дійсні наміри сторін, така угода може бути визнана невиконуваною.
166. Видається, що, беручи до уваги цей висновок Великої Палати Верховного Суду, Східний апеляційний господарський суд прирівняв відсилання до неіснуючої арбітражної установи до незазначення арбітражної установи як такої, що, на його думку, робить арбітражну угоду невиконуваною. Проте необрання сторонами арбітражної установи не є помилкою, оскільки така установа не є обов'язковим елементом арбітражного процесу, а лише одним із можливих варіантів його організації. Сторони можуть свідомо обрати проведення арбітражу без участі арбітражної установи, що не впливає саме по собі на дійсність та виконуваність арбітражної угоди.

* * *

⁷¹ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 28 серпня.2018 року у справі № 906/493/16. Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78977571>.

V. ВИСНОВКИ

1. На підставі аналізу, наведеного у Розділі IV цього Висновку, Робоча Група УАА може надати відповідь на питання, сформульоване у Розділі III, а також зробити такі узагальнення:
 1. Арбітражне застереження, яке не містить посилання на арбітражну установу для адміністрування спору, є дійсним та виконуваним. Арбітражна установа не є обов'язковим учасником арбітражного процесу, оскільки не розглядає сам спір, що належить до виключної компетенції арбітражного трибуналу (арбітрів). Якщо сторони вирішили скористатися послугами арбітражної установи, її роль обмежується виконанням допоміжних функцій, спрямованих на підтримку сторін та арбітражного трибуналу для забезпечення ефективного провадження.
 2. Розгляд спору в *ad hoc* арбітражі здійснюється без сприяння чи нагляду з боку арбітражної установи, а також без застосування інституційних арбітражних правил. Вирішення спорів у *ad hoc* арбітражі є поширеною практикою та широко застосовується в міжнародному арбітражі, враховуючи гнучкість процесу.
 3. Право сторін на передачу спорів до *ad hoc* арбітражу підтверджується положеннями Закону України "Про міжнародний комерційний арбітраж" та Нью-Йоркської конвенції. Сфера їхнього регулювання охоплює *ad hoc* арбітраж і не передбачає обов'язкового включення до угоди назви арбітражної установи. Відповідно, арбітражна угода про вирішення спору в *ad hoc* арбітражі, як і угода із залученням арбітражної установи, має бути визнана та виконана судом, а сторони — направлені до арбітражу.
 4. Європейська конвенція, що регулює ключові аспекти арбітражного процесу, прямо закріплює право сторін на передачу спорів до *ad hoc* арбітражу та визначає деякі процедурні деталі цього процесу.
 5. Перебіг виконання арбітражної угоди щодо *ad hoc* арбітражу залежить від обсягу домовленості сторін. Якщо сторони обрали вже встановлений набір процесуальних норм для *ad hoc* арбітражу, наприклад Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ, то саме він регулюватиме ключові аспекти арбітражу. Регламент встановлює чіткі правила щодо ініціювання спору, визначення кількості арбітрів, методики їхнього призначення, правила щодо визначення місця арбітражу, застосовного права, мови провадження тощо. Така угода безсумнівно може бути виконана.
 6. Якщо сторони не передбачили використання регламенту, арбітражний процес регулюється умовами, викладеними в арбітражній угоді, або, за їхньої відсутності чи недостатньої деталізації, застосовним законодавством про арбітраж, яке також містить основоположні процесуальні правила для керування сторонами (кількість арбітрів, формування трибуналу, компетентний орган з призначення арбітрів тощо).
 7. Із відомих Робочій Групі УАА обставин Справи, Контракт містить арбітражне застереження про вирішення спорів за Арбітражним регламентом ЮНСІТРАЛ. Позивач посилається на його невиконаність через відсутність назви

арбітражної установи. Однак це не є підставою для відмови у визнанні та виконанні арбітражної угоди, адже арбітражна установа не є обов'язковим елементом арбітражного процесу. Невключення назви арбітражної установи до арбітражної угоди свідчить про очевидний намір сторін вирішувати спір у ad hoc арбітражі без залучення такої установи.

8. Робоча Група не вбачає підстав для невиконуваності арбітражного застереження, передбаченого в Контракті у цій Справі, оскільки Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ охоплює всі ключові аспекти та регулює перебіг арбітражного процесу, включаючи формування арбітражного трибуналу. Після його створення трибунал може розглянути всі необхідні процесуальні питання та вирішити спір по суті.
2. Робоча Група УАА переконана, що наведене відповідає не лише приписам конкретних положень українського законодавства, включно із Нью-Йоркською конвенцією, але й загальним засадам та принципам регулювання арбітражу, які є загальновизнаними у світі. Як продемонстровано у Розділі IV, аналіз Робочої Групи спирається на законодавство, провідні коментарі та доктрину, а також міжнародну судову практику.

* * *